Кооперативна Республика

економ.-суспільний місячник. рік видання V

No. 3

„CO-OPERATIVE REPUBLIC"
UKRAINIAN MONTHLY REVIEW, — Lwiw Poland
„LA REPUBLIQUE COOPÉRATIVE"
REVUE MENS. OUKRAINIENNE, Lwiw — Pologne
„DIE GENNOSSENSCHAFTSREPUBLIK"
UKRAINISCHE MONATSSCHRIFT, — Lwiw, Polen.

НА ОКРАЮ ДНІВ.

ГОЛОСИ КООПЕРАТИВНИХ ЧИННИКІВ ПРО НАЙВАЖНІШЕ ПИТАННЯ ДНЯ.

Провідні кооперативні чинники в Европі, як слід, оцінили вагу хвилі та корінь сучасного лиха. Цим належить пояснити той запал, з яким вони підняли пропаґанду за роззброєнням держав. Канцелярії Ліґи Народів, кажуть, засипані петиціями ріжних орґанізацій західних держав з вимогою редукції видатків на мілітарні ціли, а кооперативні круги приклали до того чимало своїх старань. Міжнародній Кооп. Союз предложив теж від себе в цім дусі петицію конґресові для справи роззброєння, що радить в Женеві.

Ф. Гейворд, президент британського кооп. Союза, пише з цього приводу в „Co-operative Review":

„Світ збирає жниво війни, як також друге жниво репарацій, мит, підозрінь і ненависти. Ціла господарська структура світової торгівлі викинена з шин... Політики і господарники збираються у гуртки, щоби найти якусь приємливу формулу, яка моглаб злагіднити світову катастрофу... Тільки тоді, коли зможемо зєднати духа кооперації з нашим чуттям міжнародньої спільноти, буде можливим, щоби світ став таким, яким повинен бути".

Віктор Серві, вожд бельґійської кооперації, пише в орґані М. К. С.:

„Як можна спинити збросння та видатки на них по всіх краях, коли зброєнь взагалі не уможливиться? Всі кооператори... мусять впливати на свої правительства, щоби міжнародня конференція в Женеві вирішила можливо найдалі йдуче роззброєння при збереженні безпеки кожного народу. Питання роззброєння можна розглядати під кутом здебільшого політичним. Але воно має також свій важний економічний і моральний бік. Коли роззброєння буде переведене, тоді звільняться для продуктивних цілей ті міліярди, що йдуть нині на підготовку діла нищення. Як довго народи зброяться, так довго є загрожена й кооперація у свойому розвиткові й стані".

„Der freie Genossenschafter“, орґан австрійської спож. кооперації, пише м. і.: „Треба дуже жаліти, що МКС, який мігби дуже легко здобути собі провід серед інших великих міжнародніх орґанізацій, мусить оставати пасивним та тільки ухвалювати плятонічні резолюції. Його 60 міліонів членів моглиб напевно створити сильну армію, яка моглаб виконати дуже цінну роботу для конференції та для її успіху“.

А. Каш, нач. редактор орґану німецької спож. кооперації, звертає увагу на те, що властиво не розходиться про загальне роззброєння, бо такі держави, як Німеччина, є вже цілковито роззброєні. Ходить отже тільки про те, щоби цей прінціп був примінений до всіх держав. Одначе Каш поширює розуміння роззброєння також на мирну, господарську війну, яка шаліє від закінчення світової війни з неменшою лютістю:

„Скажені данини, які наложено на Німеччину, привели до такого зубожіння нашого народу, якому трудно найти рівне в історії; вони загнали його в таке задовження, з якого нема нормального виходу. На основі вимушених силою мирових документів висисається німецький нарід таким способом, який в нічому не уступає знищенням війни. Чи якийсь будинок рознесуть ґранати, чи він розлетиться через неможність його ремонтування — це врешті-решт не грає ролі. Результатом є в кожнім разі знищення“.

А. Каш кінчить такою, для нас, українців, спеціяльно цікавою заявою:

„Мирове й роззброєневе хотіння німецьких кооператорів не може отже задовольнитися загальними роззброєневими формулами, але мусить ставити собі за ціль усунення найбільш нелюдського з усіх наслідків війни: поневолення власного народу, усунення тих обставин, які руйнують його господарство. Роззброєння, мир — це значить усунення неправди. Німецький нарід, а з ним і німецькі кооператори, вимагають, щоби нарешті їм дісталися однакові права з усіми іншими народами, щоби їхня чесна готовість до співпраці в ділі Міжнар. Кооп. Союзу не була затроювана нестерпним почуттям нижчости“.

Проф. Ш. Жід в своїм орґані „L'Emancipation“, з питомим собі молодечим вогнем (помимо ветхої старости) пише:

„Властивого мира ми не знаємо, ані його ніколи не знали. Чи не переживаємо ми тепер повороту найбільш реакційних метод передвоєнної доби, з її грою у таємну дипльоматію, зі спробами ударемнити роботу конференції в Женеві й взагалі — обскубти бурхливий ідеалізм народів в користь продуцентів воєнних матеріялів? Нам треба виплекати в собі справжньо-европейський спосіб думання. Вузький націоналізм і еґоїзм є перестарілий і уявляє собою ментальність, яка вже пережилася. Ми у Франції залишилися дуже позаду. Треба творити міжнародню духову спільноту. Не можна гаяти ні одної мінути!“.

Проф. Дж. Ворбас, президент американської кооп. ліґи, не вірить у здійснення мира, поки „політики виступатимуть, як аґенти підприємств, працюючих на зиск і визиск“. Тому автор звязує свої надії на замирення між народами і поправу господарських відносин з розвитком тої форми господарства, яка виключає всякий зиск і визиск — кооперативної форми. Зокрема він звертається з закликом до французьких коператорів, як тих, що можуть чимало вплинути вже нині на злагіднення міжнародніх настроїв.

ДОБРОДІЙСТВО ВЛАСНОЇ КООПЕРАТИВНОЇ ПРОДУКЦІЇ.

Не саме постачання товарів є головною метою кооперації; воно є лише першим ступнем до остаточної мети, якою є опанування виробництва, особливо промислового. Тут скриваються головні бастіони визиску.

Хоч які ми ще вбогі в ділянці власного виробництва кооперації, то все таки тішить нас безмірно і найменший успіх в цій, нам такій чужій країні. У нас ще в памяти, як фабрика мила львівського „Центросоюзу" знизила ціну мила, порівнюючи з цінами фабрики „Шіхта" (фабрика ця перейшла в руки міжнароднього концерну „Унілевер"). Потім прийшла вістка про товаровий зворот цієї фабрики своїм відборцям.

Новий примір того, що варте власне кооперативне виробництво, дала кооп. фабрика синки і шварцу „Зоря" у Львові. Як доносить Г. К. Ч., ця фабрика знизила стару приватну гуртову ціну шварцу з 97 зол. за 100 кґ. на 75 зол., а ціну синки з 21 зол. на 17 зол. за 1 кґ. Приватники були примушені теж відповідно знизити свої ціни.

Такі річи треба нотувати і їх запамятати, бо лише фактами можна найуспішніше переконувати про вартість і успішність кооперації. Коли ми не будемо підкреслювати наших успіхів, то швидко самі забудемо, як то колись було і може не один навіть свідомий кооператор прихилить ухо до балачок: „що нам з тої кооперації, коли ціни, які були, такі є"?

БЮДЖЕТ І ПОЗАБЮДЖЕТОВІ СУМИ В ПОЛЬЩІ.

Слідуюче порівнання висоти польського державного бюджету в р. 1924 і 1929/30 дає уяву про кольосальне збільшення державних видатків за 6 останніх літ:

		1924	1929/30
бюджетові доходи	міл. зол.	1.370,2	3.030,7
„ видатки	„	1.559,6	2.992,3
позабюджетові доходи	„	235,6	233,9
„ видатки	„	64,6	285,7

Позабюджетових доходів пібрала держава за 6 літ 2.294,3 міл. зол., а саме: з внутрішних позичок 322,7 міл. зол., з заграничних позичок 810,5 міл. зол., ріжні роди грошевих знаків (емісія) 1.161,9 міл. зол. Отже як бачимо, всі ці так звані доходи є просто довгами, якими поза бюджетом обтяжено на довгий час державний скарб, а тим самим громадян держави. На які цілі пішли ці гроші? Головно на сплату процентів і рат від ріжних довгів, як внутрішніх, так зовнішних. Отже одні довги латається другими („Кур. Льв." 1. II. 1932).

ДЕФІЦИТИ ДЕРЖАВНИХ „ФОНДІВ" І МОНОПОЛІВ.

Посол Римар подав у своїй промові при бюджетовій дебаті, що тютюневий монополь винен своїм заграничним доставцям тютюну коло 71 міл. золотих; вартість всіх його запасів товару є всього около 100 міл. золотих.

Державні залізниці винні за доставлені ваґони америк.-польській спілці „Lillpopa" понад 140 міл. зол. Міністр публичних робіт позичив за кордоном на дороги і мости 53 мл. зол. Уряд винен 35 міл.

зол. за складки в установах соціяльного обезпечення (каси хорих, фонд бзробіття і т. д.). „Powszechny Zakład Ubezpieczeń“ винен 16 міліонів погорілцям за невиплачені відшкодування. Поліція винна за самі телефонічні розмови 4 міл. зол.

Неможливість найти в бюджеті держави поважніші суми на суспільні потреби, приводить від ряду літ до творення спеціяльних „фондів“, цебто урядів, чи відділів при міністерствах, яких завданням є опікуватися довіреною їм ділянкою на засадах самовистарчальности. Таких „фондів“ є вже кільканацять. Клясичним примірем може бути створений недавно „дороговий фонд“. В 1930 р. на дороги було в державному бюджеті 60 міл. зол., в 1931 р. вже лиш 30 міл., а в 1932 році появляється вже сума 100.000 зол., зате є самостійний фонд, який має жити з того, що „сам собі придбає“. Для тої ціли має фонд право затягати позички (що й робить, як ми бачимо) та стягати спеціяльні податки. Подібний примір уявляє собою й „фонд аґрарної реформи“, який має за ціль дальше переводження парцеляції, коштом тих сум, які стягне від селян за розпарцельовану землю.

Значить, що мимо всієї охоти, уряд не зможе очевидно в близшому часі дати поважніших сум на ціли кольонізації непольських територій.

ПЛЯНИ НОВИХ МОНОПОЛІВ.

Здається, що мимо всіх дементуючих заяв урядових кругів, вістки про те, що влада готує в Польщі нові монополі згл. півмонополі, мають підставу. Чим-же би можна в такім разі пояснити новий рішучий виступ краківського професора економії А. Кжижановського проти „розросту шкідливих етатистичних тенденцій“ (в публікації „Етатизм в Польсце“). Проф. К-ий пише: „Кріза та її розміри були передбачувані. Вони є необхідною, а заразом справедливою карою за гріх недостачі поміркування і розваги... Очевидно, ще не є досить зле, бо покищо не видно ознак опамятання. Здійснилися передбачування людей, які ще перед літами заповідали дальший розріст етатизму і р і в н о б і ж н е з т и м р о з п о в с ю д ж е н н я з у б о ж і н н я. Мимо того, в наслідок переваги стисло політичних настроїв. Хвиля етатизму росте постійно, також і в Польщі, в останній зі скріпленим напруженням“.

Крім фактичного змонополізування під рукою держави експорту збіжа і худоби, видно в останньому часі охоту до підтягнення під вплив держави ще таких нових ділянок: імпорту кави та імпорту південних овочів (журнал „Ґосподарка Народова“ інформує, що цей монополь має бути відданий до експльоатації акційній спілці жидівських купців, на чолі з послом Б. Б. Вісліцким).

В ділянці нафтового промислу держава хоче через натиск з гори привести до заснування загального картелю, який обнявби як продуцентів сирівця (ропи), так усі рафінерії, і то обі їх ґрупи, т. зв. великі і малі рафінерії.

НЕБЕЗПЕКА В ДІЛЯНЦІ ЕКСПОРТУ МАСЛА.

Директор „Маслосоюзу“ п. А. Палій інформує ширше громадянство статтею в „Ділі“ про нову загрозу для нашого молочарства, яка повстала через підвишку митної ставки на імпорт масла в Німеччині

і яка цілковито замикає маслу дорогу до Німеччини з Польщі. Анґлійський ринок став теж майже недоступним для нашого масла з огляду на знижку курсу фунта штерл., причім ціни масла в Анґлії не піднеслися.

Тим більше уваги треба отже звернути на внутрішній ринок, який нами все ще не опанований в тій мірі, в якій це булоби можливим.

З ВУГЛЯМ В ПОЛЬЩІ ЗЛЕ!

Коли пишуться ці рядки, у вугільному районі Польщі триває восьмий день страйк вуглекопів, викликаний стремлінням копалень до знижки платень та зменшення розмірів виробництва. Експорт вугля паде, а в звязку з цим тим пекучішою стає справа збільшення краєвого споживання вугля. Але як це зробити, коли край такий зубожілий, а ціни вугля такі вишрубовані?

В звязку з тим приходить на думку знова справа демпінґу. Вугіль, це один з головних, як пише „Господарка Народова“, героїв польського демпінґу. Тоді, як споживач вугля платить в краю в гурті льоко копальня 38,5 зол. за тонну, вугіль призначений на вивіз продається льоко копальня по 14 золотих! Ріжниця на цілих 275 проц.! (Фоб Ґдиня вугіль коштує 24 зол.). Відношення цін на місці призначення: споживач у Вильні платить за тонну в гурті 57,5 зол., у Стокгольмі 33 зол., себто менше, як копальня одержує за вугіль, проданий для краєвої потреби.

При такому стані річей не дивниця, що краєвий промисл, як головний споживач вугля, не може як слід розвиватися, а населення не може досить нагрівати своїх помешкань, бож треба дбати про дешевий вугіль для заграниці. Теорія демпінґу каже, що великі зиски з внутрішнього збуту мають покривати страти на експорті. А експорт конечний, щоби піддержувати курс валюти і т. д.

Чимало дивних див діється нині в світі.

З нашого становища важне ще й те, що цінник вуглевого картелю („конвенції“) не знає полекші для дальше положених територій, як це було прим. за Австрії; отже території на сході держави мають товар найдорожчий. На цих територіях нинішні ціни вугля відбиваються найбільш болючо. Для них булоб найкраще, якби Польща зовсім не мала копалень вугля, бо тоді вони платилиб за тонну найбільше яких 40 зол., тоді як нині платять до 80 і навіть більше золотих!

КІНЕЦЬ „ФІНАНСУВАННЯ КОНСУМЦІЇ“.

Ще не давно, тому пару літ, як господарська Европа, в німім захопленні усім, що американське, кольпортувала від краю до краю нове крилате слово: „фінансування консумції!“ Головним арґументом був цим разом авторитет Форда. Мовляв: не щадіть! Щадять тільки люде запічка; модерна світова людина вживає життя, а коли не має за що, то треба їй в цьому допомогти кредитом. Треба піднукувати спотребу товарів, бо це оживлює конюнктуру. Кредит, мовляв, вливає нову кров у жили народнього господарства, хочби це був навіть кредит на споживання. Розвинено на ново закинену в часі війни ратальну торгівлю, заплавлено світ потопом векслів, які стали властивою валютою. Векслі, кредит, рати і т. д. — це все мало бути тим чу-

додійним ліком, тою інекцією, яка малаб збільшити потребу на товари; вони мали „накручувати корбу продукції“ так, як шофер накручує авто до бігу. Цьому всьому давалося віри, хоч проста льоґіка підсувала здогад, що це все може бути тільки засобом на короткий час, за яким мусить прийти чергове заломання.

Охопила ця психоза, це запоморочення „американізмом“ і кооперативні круги, правда, не всюди і не скрізь однаково. Були цілі національні орґанізації, особливо споживчої кооперації, які оперлися „стихії“ та загальній моді. Але найбільше поклонників нової „науки“ знайшлося в кругах приватного купецтва і промислу. Та наслідки, як пише орґан німецької споживчої кооперації, дуже невеселі. Продукцію „накарбовано“ так, що ледви ще двигається, а „фінансування консумції“ нині таке вже немодне, як тільки можна собі уявити. Символічним свідоцтвом тої зміни настроїв можна вважати факт, що у Берліні підпала ліквідації фінансова централя, яку створено передількома роками для підпирання „фінансування спожиття“. Це було обєднання купців-детайлістів, яке через постачання купцям кредиту уможливлювало їм продаж товару на ратальні сплати. В дотичній оповістці про ліквідацію централі пишеться, що многі фірми, члени обєднання, попали в невиплатність в наслідок того, що їх покупці не вивязуються зі своїх ратально-кредитових зобовязань.

ЩО РОБИТИ З ДІДИЧАМИ?

Скарбові власти разом з „Банком Рольним“ є в клопоті, що зробити з тими землевласниками, які позатягали протягом останніх літ кредити під застав збіжа (т. зв. реєстрово-заставний кредит, про який чимало писалося в пресі). Річ в тім, що той, що взяв позичку під застав збіжа, не мав права, під загрозою карних санкцій, позбутися збіжа зі свойого маґазину поки не вирівняє довгу в банку. З кредиту користали майже всі великі землевласники, але як тепер виявилося, не додержували зобовязання і випродали заставлене збіжа, через що підпадають під судову відповідальність. В урядових кругах передумують над тим, як вийти з цього неприємного для довжників положення.

ЯКИЙ БУДЕ 1932-й РІК?

На це питання відповідає „Konsumgenoss. Rundschau“ в ч. 8. дуже песимістично:

„З нинішньої дійсности і з правдоподібности розвитку мусимо зробити висновок, що в блищих роках сума дібр, які прийдеться розділити між споживачів, не буде більшою, як є нині, а швидше меншою (себто, що нужда ще збільшиться — Ред. К. Р.).“

„Чи отже взагалі не можемо надіятися на поправу загального господарського положення? ....Як перед роком, так і сьогодня треба на це дати заперечуючу відповідь. Всі ознаки говорять за цим. Ми на цьому місці все підкреслювали, що наше положення може поправитися щойно тоді, коли ціле господарство оживиться, коли будуть підняті на ново міжнародні господарські зносини в найширшому розмірі. Що до того не йде, про це говорять звишки мит в усіх державах світа, які в значній мірі влива-

ють і на нашу (німецьку) митну політику. Світова політична ситуація, якої виразом є хочби японсько-хінська війна при рівночаснім безсиллі Ліґи Народів, або непримиримі суперечности на конференції розброєння в Женеві і поведінка деяких східно-европейських держав — це все не віщує добра".

ЧИ ПОМАГАЮТЬ КООПЕРАЦІЇ ДЕРЖАВНІ КРЕДИТИ І СУБВЕНЦІЇ?

Що державні кредити і субвенції кооперації не виходять на добро, а навіть навпаки, на це історія кооперації дала вже клясичні докази. Новий та не менше переконуючий примір маємо тепер на польській хліборобській кооперації. „Сполем" в ч. 2. пише: „На санацію хліборобських кооператив недавно призначив уряд кредит у висоті 20 міліонів зол. Помимо того богато кооператив не є в стані вивязатися з давніше затягнених зобовязань. Між іншими зобовязаннями якраз на 28. лютого 1932 припадає речинець сплати кредиту, уділеного хліборобським кооперативам тому 5 літ з касових резерв уряду. Отже тепер рада міністрів ухвалила новий проєкт закона про кредитові полекші, силою яких міністер скарбу дістане повновласть до цілковитого або частинного уморювання судових належитотстей від кооператив, приналежних до „Зєдночення" і „Унії" (два союзи сільської кооперації в Польщі). Це буде відноситися головно до обєднання „Коопрольна" та згуртованих у ній рільничих установ, з титулу претенсій анґлійських капіталістів. Претенсії ці заручив Банк Краєвого Господарства".

Так виглядає цкава інформація орґану польської споживчої кооперації. Висновки з неї зробить собі кожний справжній кооператор самий. З усього видно, що психіка тих пол. кооперативних кругів, про які тут мова, вже дійшла до того стану, коли кооперація перестає бути кооперацією, а стає просто споживачем публичного гроша.

Установи, які дійшли уже до такого стану, не дають запоруки, що нова фінансова підтримка зробить з них самовистарчальні кооперативні одиниці, та чи не буде тільки етапом на шляху до дальшого помпування публичних грошей.

РОЗКЛАДОВІ ТЕНДЕНЦІЇ.

Цикль статтей про кооперацію в популярнім орґані Укр. Катол. Нар. Партії „Правда" доходить того місця, коли робляться висновки і ставиться практичні постуляти. В ч. 8. цього часопису автор накликує ні менше, ні більше, як до розбиття нинішних кооперативних орґанізацій і союзів, та засновування нових, стисло католицьких „кооператив" та союзів, на чолі яких малаб стати „Укр. Католицька Кооперативна Конфедерація". В чім мавби полягати той специяльний віроісповідний характер пропонованих кооператив, наразі невідомо. З натяків, які робить автор, виходить, що в статуті кооператив малоб бути виразно зазначено, що на чолі коперативи має стояти парох. Але найцікавіше, як автор собі уявляє практичний перехід на нову кооперативну орґаніазцію. Даємо слово йому самому, підкреслюючи те, що найцікавіше для нас:

„За ініціятивою УКНП. мусить повстати окремий „Орґанізаційний Комітет Укр. Катол. Кооператив“, котрий занявсяб справою розбудови катол. кооп. руху. Він повинен виробити взірцеві статути й інструкції для тих кооператив, зібрати дані про вже існуючі кооперативи і також такі, котрі стоять під впливом нашого духовенства, котрі в засаді приймуть наші кооперативні кличі. Той Комітет повинен увійти в контакт з тими кооператорами, котрі не погоджуються з напрямом і методами праці наших краєвих кооп. централь і котрі на кооп. полі моглиб працювати разом з нами... Також на місцях повинні творитися катол. кооп. ради, котрі занялисяб справою кооп. орґанізації в даній місцевости... Де в кооперативах уже занадто далеко пішла деморалізація і де її невдасться викорінити, там приступити до заснования своїх кооператив... і т. д.“.

З тих слів видно, що автор думає в першій мірі про відірвання від існуючих укр. кооп. союзів частини кооператив, а щойно на другому пляні стоїть творення нових, партійно-віроісповідних кооператив. Значить, через розколення єдиної до цього часу кооперації — до створення своєї, з ідеольоґічним забарвленням.

Ми не віримо, щоби ця програма найшла у нас богато прихильників. Правдиві коператори з духовенства можуть спокійно працювати в рямцях існуючої орґанізації, яка придержується оправданих історією засад партійної та віроісповідної невтральности.

НАРОДНЄ ГОСПОДАРСТВО.

Килимарський промисл на Гуцульщині.

Килимарство — одна з многих галузей нашого домашнього промислу на Гуцульщині — в останніх місяцях набрало такого розмаху, що конечним є спинитися довше над цею подією та вияснити її.

Коли рік тому назад обрахували в Косівщині всього на кілька сот килимових варстатів, то тепер числиться від двох з половиною до трох тисяч! І неможна запевнити, чи — заки ці слова видрукуються — не прибуде їх ще з пів тисячки. Так то воно поширюється.

Але що сказати на те, що майже вся ця маса варстатів є в приватних, гол. чином жидівських руках. Кілька літ тому назад, вони не мали ні одного варстату в своїх руках. Тепер, аж сум огортає на думку, що на тих пару тисяч не найдеться навіть 5% (пять!) українських варстатів.

Тільки й дивишся: там зліквідовано склепок, деінде шиночок і т. д., а вже й зачувати, що власник дав робити килимові варстати і провадить „фабрику“. Роздає ті варстати по домах, щоби меньше коштувало, наймає яких будь робітників і вже є нова лихварська станиця. Фондів на це є доволі. Як не складуться між собою, то перший-ліпший банк зараз позичить, скільки треба і на якнайдогідніших умовах.

І тому жидівське килимарство захопило не тільки: Косів, Москалівку, Монастирське, Кути, Жітинь, Вербовець, Рожнів, Ст. Косів, Соколівку, Город, але і дальші села, як Річку, Яворів, а навіть: Ясенів, Жабє, Красноїлю, Голови і села над Білим Черемошем. Сягають від Косова на 50 км.

Цьому розростові, поширенню його сприяє у великій мірі теперішня кріза. Населення, не маючи кращих зарібків, або й покидаючи всяке інше ремесло, береться до „кілімів". Леда дитина відросте від землі, з тиждень постоїть біля варстату і вже робить. Розуміється, що не тільки діти, але і старші беруться до цього. Підприємцеві-торговцеві байдуже, яка та робота буде, щоб тільки скоро зробити і богато. Можна собі уявити, до чого це в кінці доведе.

Через надмір працюючих рук, упала заробітня платня і почався страшний визиск. Почасти цьому винні й самі робітники, що годяться одні поперед других на меншу оплату праці, а друге — пособляє цьому брак орґанізації.

Та найважнішою є вже крайня ненаситність власників таких „фабрик". Заманять вони такого несвідомого робітника „форшусом" яких 10—20 зол. (дадуть з гори), і відтак уже мають у руках. Пізніще помаленько перейде на те, що робітник уже має зароблено трохи, але не може їх добути. Підприємець не хоче всього виплатити, щоби весь час держати робітника в залежности, аби той не покинув праці.

А як уже і прийдеться щось виплатити, то старається випхати це боками до своїх свояків, чи других, що мають споживчі чи мануфактурні крамниці. Прямо примушують набирати товару.

Що в нас отже, чим день, шириться в застрашаючій мірі пошесть строєнь, то джерелом цього є по части жидівський спосіб виплати боками за роботу. Така робітниця думає собі: „не можу я дістати гроші за роботу, то хоть візьму якої матерії, та вдягнуся". — А звісно, як воно між дівчатами: тяжче, щоб одна вбралася в що нове, а потім то вже йдуть шалені перегони.

І в нас тепер дійшло до того, що в неділю чи свята (в Косові), де не глянь, все сама „аристократія": дівчата в довгих сукнях чи плащах з дорогої матерії, з ковнірами, лякери, шовкові панчішки на ногах, пудри і т. п. мазила... Думаєш, якась укінчена студентка чи т. п. Але стань говорити, то нічого ні взуб не втне. Щоб яку книжку чи часопис купила, то і не згадуй. Навіть не зїсть собі краще. Буде цілий тиждень їсти бараболю з олієм пісним, чи фасолю, тільки щоб у неділю вистроїтися.

Тиждень тому був я свідком такої сцени:

— Обчисліть мені Абрумку, кілько це все має коштувати — питає жінка з Москалівки, що бере матерію для дочки.

— Крім цього, що Ви платите, будете ще мені винні 192.— зол. каже Абрумко.

— То за це мусиш ще трохи почекати — каже та жінка. Щось трохи дівчина відробить, а решту я заплачу з свині. Саме тепер підгодовую доброго пацюка, то абись знав, що це для тебе, Абрумку. Може за пару тижнів свині подорожіють (а як ні?), то думаю, що ми сквітуємося. Нам у хаті — то буде й так. Маю яму бараболі, пів діжки капусти, убю олію з дзернят, тай якось докалатаємо"...

Оце автентичний випадок. А подібних не мало.

Але йдім дальше.

Послідніми часами взялися жиди-підприємці ще на інший спосіб. Годять робітника тижнево. Має він зробити найменьше 1 килим 3 м² на тиждень і за це дістане 6 зол., на своїм харчі! Отже стояти на ногах від досвітку до пізнього вечора, вдихати вовняні відпадки,

зривати очі при слабім світлі — і все це за 1 зл. денно. Чи можна ще сумніватися у визиску якихось там негрів, коли тут, в Европі таке діється?!

І треба ще взяти під увагу, що такий підприємець не оплачує робітника в Касі хорих, ні т. п. Коли заслабне, то лікар з ліками забере відразу найменьше двотижневий заробок!

Дальший визиск іде ще при обрахунках. Мало є чесних підприємців, щоб совісно числили заробіток робітника. З другої сторони наші люде з засади не є так „учені", щоб уміли точно обчислити метри. Тож при цьому йдуть дальші обманства.

Останніми часами завелося ще одно жерело визиску, а саме: при виробі варстатів. До недавна ще платився килимовий варстат на 1.50 м. ширини 80.—90 зол., а на 2 м. ширини 100—120 зол., і то без начиння.

Оноді стрічаю одного знакомого гуцула К. з Голов і питаю, куди йде?

— А, йду до якогось жидюка. Казав, щоби прийти робити варстати, то дасть по килі кукурудзів від руки.

— А кілько ті кукурудзи вартують — питаю.

— Та 16 злотників, а матеріял так 12—15 злотників, — відповідає мені.

Значить, варстат винесе його на 30 золотих. Найменше 50 зол. остане в кишені.

Але стрічаю другого гуцула М., теж з Голов. (Оба факти були перед Різдвяними Святами).

— Куда гостите — Федю? — питаю.

— Та, адіт пані Міську, зійшовсми тут до отого жидюка К., товкмити варстати робити. Я єму винен трохи грошей, а він годиться на відробок. Каже абим єму наробив варстатів по 1.50 і 2 метри, то порахує мені в довг на гурт по килі кукурудзів від штуки. Ще й дасть мені 20 злотників для безпеки. А як не згоджуся, то каже, що буде мене скаржити.

Отже тут ще краще виходить: зробити варстат зі свого матеріялу, везти його звиж 40 км. до Косова і віддати в довг за 16 зол.!, коли сам привіз має дороще коштувати!

Так то в нас тепер робиться. Так шириться конкуренція й таким чином підупадаємо. **М. Горбовий.**

(Кінець буде).

ОСВІТА І ВИХОВАННЯ.

Освітня праця за границею.

(**Władysław Wolert:** Demokracja i kultura. Praca oswiatowa za granicą. Warszawa. Nakładem Wydziału Społeczno-wychowawczego Związku spółdzielni spożywców Rzpltej. 1930. **Ст.** 730, **вел.** 8⁰).

Книга п. Волерта, доцента варшавського „Вільного польського Університету", що її повний заголовок виписали ми вгорі, присвячена позашкільній освіті, в найширшому розумінні цього слова. Книга має характер інформаційний. І в цьому лежить її велика вага та цін-

ність. Автор інформує нас про розвиток і стан позашкільної освіти у Франції, Анґлії, Америці, скандинавських державах, Італії, Бельґії, Австрії, Чехії, Радянській Росії, Швайцарії і Німеччині. Не можна сказати, щоб автор трактував поодинокі країни рівномірно. Так напр. освітньому рухові в Сполучених Державах Америки присвячує він дуже багато місця, бо аж 270 сторінок, Радянському Союзові — майже 100 ст. Тимчасом освітньому рухові в Німеччині присвячує він ледви 20 сторнок, в Швайцарії не цілих 30. Книга отже не без прогалин і недостач, яких автор добре свідомий. Праця написана ним ще в 1924 р. Коли вона появилася аж в 1930 р., це не вина автора. Отож відомости, що їх він подає про стан освітнього руху в вичислених щойно країнах, сягають по 1924 рік. Це однак абсолютно не зменшує цінности його праці.

Ми позволимо собі зреферувати книгу п. Волерта, розуміється так коротко, як це тільки можливо, дбаючи при цьому, щоб картина позашкільної освіти в поодиноких країнах вийшла по змозі повна. Перейдемо отже за автором освітний рух у поодиноких країнах, за винятком Радянського Союза, де освітній рух вимагає окремого обговорення, та Швайцарії і Німеччини, де освітний рух представлений автором досить неповно.

Франція.

Перші інституції позашкільної освіти для дорослих повстають у Франції під впливом сен-сімонізму. В 1831 р. група професорів славної політехнічної школи основує l'Association polytechnique, що покликує до життя вечірні курси для дорослих та основує першу людову бібліотеку. Незабаром однак з цеї організації повстало друге товариство, а саме Association philotechnique, що поставило собі метою, давати людям обох полів відповідаючу їх потребам освіту. Оба товариства, що існують по нинішний день, розвинули активну діяльність та стали дуже популярні.

Згодом основує у Парижі пекарський робітник Жірар (Girard) Societé des Amis de l'Instruction (товариство друзів освіти), а в 1866 році Жан Масе, автор славної книжки „Історія шматка хліба" заініціював оснований Ліґи освіти (Ligue de l'enseignement), що через устроювання курсів і відчитів та ведення пропаганди взаїмопомочі розвинула дуже корисну та плідну діяльність. Надто у Франції чинні є так звані патронажі, католицькі і протестантські, де духовенство веде позашкільну освіту.

Тільки з кінцем м. ст. починають вести освітню працю у Франції так зв. людові університети. Ідею цих інституцій почав пропаґувати робітник Жорж Деерм (Deherme), а вже 1890 р. повстає у Парижі перший французький людовий університет, де почали викладати найвизначніші французькі вчені, літерати та артисти, яких відчити що вечора ішли лавою слухати здебільша робітники. За прикладом Парижа почали основувати людові університети в усій Франції. Освіта в них є безплатна. Дійсні члени платять за карту вступу від 10 до 50 сантімів місячно, спомагаючі члени до 6 франків річно. Удержують людові університети головно громади. Деякі людові університети закладають кооперативи і з доходів їх покривають видатки на освітню працю. Вони уряджують відчити, курси для

дорослих, серійні відчити, гутірки (так зв. causeries familieres), дискусії, закладають бібліотеки, організують фахові курси і т. п. Вони підпирають рівнож артистичне виховання. Члени л. ун. відвідують музеї, слухають виклади про малярство, різьбу. Федерація паризьських л. ун. є в контакті з товариством l'Art pour tous (малярство для всіх), котре що неділі уряджує прогульки по музеях під проводом спеціялістів і після певної програми, а також устроює збірні відвідини великих промислових інституцій, фабрик порцеляни в Севр, кришталів, ґазівні, електрівні і т. п. Устроюють теж що тижня людові концерти. Теми викладів по л. у. є ріжні: література, мистецтво, наука про релігії, політика, історія, природа, гиґієна, педаґоґіка та спеціяльні теми. В 1924 р. було у Франції 85 люд. ун., ведених у найбільших містах і фабричних центрах.

Після війни під впливом синдикатів (професійних орґанізацій) освіта набирає клясового характеру. З ініціятиви федерації синдикатів департаменту Секвани покликано до життя перший Робітничий університет, що веде подібну освітню працю, що й людові університети, але більш відповідаючу потребам робітників.

Франція має теж багато інституцій, присвячених вищому типу навчання. Одна з них це славна Collége de France, що про її програму освіти писав Ренан так: „Не даємо доґматичної науки. Зясовуємо її сучасний стан і наші змагання посунути її вперед. Наші слухачі повинні самі формувати свої погляди. Даємо їм для цього матеріял, зберігаючи повну безсторонність, що являється першим обовязком професора по всіх катедрах". Викладають у школі найвизначніші французькі учені.

Друга інституція, це Вільна школа суспільних наук (Collége libre des sciences sociales), основана в р. 1894. Має вона на цілі ширення суспільних наук усіх напрямів. Викладали в них Жід, Блондель, Тард, Вормс, Ліхтенберґ, Ляґардень, Максим Ковалевський, Феррі, де Роберті та інші.

Також театр відіграв у Франції поважну культурну ролю. В 1892 основано в містечку Бусені у Воґезах перший людовий театр, де що року в серпні і вересні дають безплатно по дві вистави. З того часу повстають по всій Франції численні людові провінціональні театри, а також робітничі сцени, орґанізовані на кооперативних засадах, або при людових університетах.

В освітній акції, що її ведуть вичислені нами інституції, потрібні є перш за все книжки. Тут розвивають свою діяльність приватні товариства, що закладають читальні та людові бібліотеки. Бібліотека у Франції є троякого рода: громадські, приватні і робітничі.

Анґлія.

Освітня та культурно-виховуюча праця ведеться в Анґлії під ріжними назвами і в ріжних формах уже від початку м. ст.

В р. 1820—29 анґлійські і шкоцькі робітники засновують кооперативи в дусі наук Оуена та закладають для робітничої освіти так звані Mechanics Institutions, що мали давати робітникам природничу й технічну освіту, необхідну при виконуванню їхнього фаху. Розвиток кооперативної ідеї і стоваришень вимагав освідомлених

членів Не диво, що цей розвиток ішов у парі з освітньою працею робітників. В 1892 р. рочдельські піоніри визначують 2,5 проц. надвишки на освітні цілі, а в три роки пізніше заснували першу школу для дітей своїх членів та зорганізували вечірні курси для дорослих.

Кооперативний діяч, проф. Стюарт заініціював відчитову акцію а в р. 1871 виступив він з письмом до університету в Кембрідж, домагаючись, щоби наука вийшла зі замкових мурів офіціяльних шкіл та пішла між народ. В результаті зорґанізовано при університтеті в Кембрідж систематичні відчити. З цієї акції розвинувся могутній освітній рух, відомий під назвою поширених університетів (University Extension Movemént).

В Анґлії є два типи цих університетів. Перший тип це головно для тих, що студіюють якусь ґрупу спеціяльних наук. Вони переходять курс в клясах, держать іспити та дістають свідоцтва. Другий тип це курси, що рівнож відбуваються клясами, але в них не складають іспитів і не одержують свідоцтв. Тут доповняють учні свою загальну освіту, студіюючи історію, літературу і т. д. Доповненням поширених університетів є вакаційні прогульки (Summer meeting); Слухачі збираються на короткий побут у якомусь університетському місті і під проводом відомих професорів відвідують бібліотеки, музеї, лябораторії і т. п.

У 80 рр. розвинувся дуже кооперативний рух в Анґлії. Зявилася велика потреба викваліфікованих робітників. В 1885 р. повстає в Союзі анґлійських кооператив освітній відділ, що поставив собі завданням вести пропаганду кооперативної ідеї і освіти.

Щоби робітнича кляса могла студіювати в названому дусі „великі суспільні й політичні проблєми дня“ повстає в р. 1899 „Клюб Рескіна“ в Оксфорді. За 1 фунт штерлінґів робітники всякого рода (механіки, гірники, мулярі, ковалі, докові робітники і т. п.) діставали харч, помешкання і науку. Студіювали економію, історію промислу, науку про державу та соціольоґію. Професійні союзи (тред-юніони) і кооперативи дають Клюбові Рескіна грошеву підмогу.

В такій атмосфері повстала в Анґлії інституція, що нині є фундаментом суспільно-виховуючого руху серед робітничої кляси так зв. Освітній Союз Робітників (Workers Educationel Association). оснований в 1903 р. кооператором Менсбріджом. Союз зберігає повну невтральність в політичних і релігійних справах, а його завданням є ширення вищої освіти серед робітників. Орґанізація цього Союза в 1914 р. була така: централя в Лондоні, 8 союзів окружних і 179 локальних та філіяльних. Цей Союз, де викладають найкращі наукові сили, є справжньою вищою робітничою школою. Він видає від 1908 р. власний місячник The High Wan.

Новою формою поширення університетів є заініційовані через О. Союз Робітників так зван університетські виховуючі курси (University Tutorial Class), що їх Німці за анґлійським прикладом завели у себе і назвали Arbeitsgemeinschaft. Тут подають науку, оперту на семінарійній системі.

З побоювання, щоби О. С. Р. не дістався під впливи консерватистів, основано при тред-юніонах Робітничий Освітній Від-

діл, що є в тісному контакті з ОСР. Діяльність Р. О. В. іде в напрямі поглиблювання знання серед робітників. Розвиток цих двох інституцій повів за собою ослаблення руху University Extension.

Незвичайно багату й погідну діяльність на освітньому полі розвивають англійські кооперативи. Освітня праця англійської кооперації така:

1. Кожне стоваришення дає не менше як 2,5 проц. надвишки на освітні цілі.

2. Заснування спеціяльних книгозбірень економічного змісту.

3. Орґанізування спеціяльних курсів для жінок.

4. Творення стипендій, що уможливляють тим, що потребують, укінчення технічних курсів, або взагалі вищої науки.

5. Устроювання виховуючих зібрань, відчитів, вечерниць, получених з доброю музикою, організування хорів при кооперативах і концертів.

6. Функціонарі кооператив повинні бути вишколені і в тій цілі належить орґанізувати курси: а) для бухгальтерів, б) для торговельних керівників, в) для урядників кооператив, г) взагалі приготовлювати функціонарів до того, щоби вони могли бути корисні на кооперативних зібраннях.

Від 1912 р. Освітній виділ Кооперативної Унії устроює рік-річно в липні й серпні кооперативні вакаційні курси для дорослих зі спеціяльною програмою для молоді. Ці курси мають великий успіх.

В Манчестері, головному осідкові анґлійської кооперації, міститься кооперативний університет, куди зїзджаються студенти з Австралії, Індії, Ісляндії. Крім цього є ще три постійні середні кооперативні школи (в Scarborough, Folkestane і Plymonth) для вишколювання дорослих кооператорів. Надто основано дві спеціяльні школи для молодих кооператорів. Одна це Hill End Home, друга Shornells Woolwich Крім цього О. В. К. У. зорганізував в серпні 1923 р. в Conway обозні школи (Camp School) для молоді від 14—20 років. Протягом одного тижня перебувають там хлопці, протягом другого дівчата. Розповсюджені є теж суботнішні дводневні відчити (Weck-end and two-days School). Деякі кооперативи мають теж аматорські драматичні гуртки.

Головні освітні часописи англійської кооперації такі: Co-operative Educator, освітний квартальник; Our Circle, місячник і місячник Millgate Monthly. — А взагалі для справ освітньо-виховуючих отверті є рямки таких газет: The Cooperatives News, the Scotisch Cooperator, The Women's Outbook, the New Dawn і багато інших

Поширені університети, О. С. Р. і Кооперативна Унія мають більш менш однакову методу навчання. Натомісць робітничі коледжі репрезентують інший тип освіти. Цей тип освіти започаткували два коледжі: Workings Men's Co - e і Ruskin College. Перший це найстарший і найкраще зорганізований безінтернатовий клюб, оснований в 1862 р. Орґанізаційно — це стоваришення освітніх союзів, та суспільних інституцій. Викладають у них університетські професори. Праця є так зорганізована, що викладачі та студенти творять наукову спільноту. Коледж Рескіна знов це найстарший в Анґлії і вза-

галі на світі інтернатовий клюб. Оснований в 1899 р. з ініціятиви двох Американців. Має на ціли приготовання для робітничого руху керівників і взагалі всякого рода функціонарів обох полів. Курс є річний або дволітний. Цей коледж є під контролею робітничих організацій.

Крім науки, що подають в коледжі, ведуться ще кореспонденційні курси (The Ruskin College School).

З Рескін-коледжу повстав сцесійним шляхом Central Labour College (1908), де студенти студіюють суспільні науки в дусі марксизму. Клюб веде рівнож кореспонденційні курси. Інституцію цю удержують дві орґанізації: Національний Союз Залізничників і Стоваришення гірників полудневої Валії. Студенти рекрутуються головно з робітничої кляси. Взагалі ліве крило англійського освітного руху репрезентують: Національна Рада Робітничих Шкіл (The National Council of Labour Colleges), Central Labour College, Plebs League і Scotish Labour College. Всі ці освітні орґанізації удержують контакт з комуністичною пролетарською Ліґою (Plebs League), котра в порозумінні з соціялістичними й комуністичними групами орґанізувала в многих місцевостях промислових так зв. незалежні курси робітничого коледжу (Indepedent Labour College Classes). Ліґа видає The Plebs, що є заразом органом Наукової Ради Робітничих Шкіл.

Дуже поширені серед англійців всіх верств і фахів є так звані клюби. При них існують читальні і бібліотеки, що дуже причиняються до культурного піднесення їх членів.

Нову форму на цьому полі становлять так звані виховні огнища (Educational Sethlement), що оперті є на ідеї співжиття мужчин і жінок. З посеред них найбільший успіх має Toynbee Hall, що є головним центром освіти в східньому Лондоні.

Характеристичним рівнож для англійських відносин є великий рух Шкіл для доорослих (Adult School Movement). Це недільні курси для дорослих.

З поміж інших освітніх організацій належить ще згадати про Товариство Фабіянів (Fabian Society), що поставило собі метою, студіювати соціялізм, та загалом ширення економічної і політичної освіти. Тут вели головну свою працю брати Вебби, Сновден, Шо і Лодж

Освіта в Англії стала по війні частиною загального національного інтересу і загальної відбудови. Ведеться вона надзвичайно інтенсивно.

М. Левинський.

ПРОБЛЄМИ КООП. ОРГАНІЗ. І ПРАКТИКИ.

Пару слів на тему білянсових страт по деяких кооп. надбудовах.

По переведенню завзятої протиманкової кампанії — манка серед наших кооператив значно зменшилися. Зате в затрівожуючий спосіб зросли в останніх двох літах білянсові страти, далеко небезпечніші від перших. В першому випадку ми мали (подекуди ще маємо) до діла

зі звичайними зловживаннями. І право і натиск опінії були проти них, але кождий кооператор знав, що цю язву скорше, чи пізніше побореться без поважніших потрясень для цілости кооперації. Гірша річ з білянсовими стратами. Вони зявляються у нас, як кара за первородний гріх. Штовхнення кооперації на дорогу спекулятивної торгівлі, а не на дорогу виключної боротьби з торговцями спекулянтами і є радше вислідом невміння добре господарити, як вислідом самої скрути. Господарська скрута безумовно ділала на хворі кооп. орґанізми і то тим сильніше, чим далі вони відбігали від кооперативних основ. Здорові установи на загал держаться. Вони причаїлися і може лиш трохи повільніше, як давніше, йдуть наперед, та всетаки йдуть, а хворі кооп. орґанізми кладе господарська скрута одні за другими на лопатки.

На цьому місці хочу сказати пару слів на тему білянсових страт по кооперативних надбудовах.

Майже кожна відповідальна людина в кооперативній надбудові, яка працює зі стратою, признається до тої страти і трохи-що не хвалиться нею. Кріза, мовляв, низові кооперативи ледви виходять, торги падуть, на яйцях зарібків майже нема, купуємо і продаємо лише за векслі, відсотки і векслеві блянкети заганяють нас в сліпу вуличку, — і сотні інших оправдань. Далі слідують гіркі нарікання на всіх і вся, з права і ліва. Білими остають хіба одні директори, безсильні супроти вищої сили. І на перший погляд виглядає, що вони дійсно праві, а їх жалі оправдані. Осталоб тільки розвести руками, мовляв, Nec Hercules... і пускатися поволі на дно.

Та кожний орґанізм мусить боронитися і дійсно завжди боротися проти смерти. Це природний інстинкт всіх орґанізмів. І навіть у людей, які люблять вірити всім на само слово, ворушиться якийсь сумнів, чи дійсно білянсові страти по многих кооп. надбудовах повстають наслідком самої господарської скрути, чи може значну частицю вини несуть тут і самі відповідальні люди тих кооп. надбудов через те, що не вміють як слід господарити, що не використовують всіх можливостей сприяючих розвоєві надбудов і не усувають перешкод, спиняючих той розвій?

Возьмім під заввагу дійсний стан, який застала в кооп. надбудовах господарська скрута. Вони були і є посередниками в спроваджуванню на села переважно споживчих товарів. За свій сирий продукт перероблений приватним промисловцем селянин платить грубі міліони. В час, як зачиналася господарська скрута, фабриканти і великі гуртівники підходили наших недосвідчених директорів широкими векслевими кредитами, бо знали, що льокувати капітали в кооп. установах безпечніше, як в руках найбільш надійних приватних купців. Йдучи по лінії найменшого опору кооп. надбудови ульокували той свій векслевий кредит в низових кооперативах також на векслі, а ті останні роздали його в борг між жадних кредиту членів і нечленів на селі вже без векслевого забезпечення і без надії на процент. Той широкий векслевий кредит, який свойого часу так імпонував нашій початкуючій кооперації, спричинив богато лиха. Передовсім здеморалізував кооперацію, приспав її чуйність і трутив її на дорогу традиційно капіталістич-

ної системи господарювання. Не диво проте, що наші коол. надбудови переживають цю скруту в той самий спосіб, як кожний гуртівник споживчих товарів. Лихі наслідки того роду векслевої господарки видно було вже по 3—6 місяцях — тому менш більш півтора року. Чи провідні люди в кооп. надбудовах припинили той фальшивий спосіб господарювання? Ні! Навпаки. Огонь гасили нафтою: векслеві клопоти ратували, а подекуди й далі ратують дальшими векслями. Мабуть час трубіти на відворот і переходити поволи на готівкову господарку і то не на словах, а на ділі. Низові кооперативи вже зачали, хоч і поволи, ліквідувати векслі, час піти і кооп. надбудовам за цим гоном здорового хлопського розуму. З м а л і ю т ь о б о р о т и? — На це питання можна відповісти по жидівськи другим питанням: а куди заведуть нас векслі по виказанню ще кількох білянсових страт?

В який-же спосіб це зробити? — Перестати давати товар в кредит, а далі і самим обмежуватися з пасивним кредитуванням. Біжучі векслі будуть мусіли низові кооперативи поволи сплачувати, а готівковий голод тим більше п р и м у с и т ь ї х стягати борги зі своїх членів та нечленів та не давати більше товару в борг.

Д р у г а р і ч, ц е к о ш т и з а в і д у в а н н я н а д б у д о в. Вони повинні тепер більше як коли вести як найдоцільнішу господарку, щоби якось перетривати в цей прикрий час. П а с и в н и й б і л я н с, ц е л и х е с в і д о ц т в о п е р е д о в с і м д л я т и х, щ о п р а ц ю в а л и н а д й о г о р е а л і з а ц і є ю, а два три пасивні білянси — цеж смерть підприємства. Муситься за всяку ціну вязати кінці з кінцями. Кооп. надбудови привикли за останні роки перед скрутою, в свої початкові роки працювати з певною виставністю, з дорогим апаратом, іноді (не все!) з високими директорськими платнями і т. д. Бюрократичні прикраси все дорого коштують. Чи ми поробили все і всюди всі заходи для того, щоби розходувати 4 і пів сотика, заробивши 5? Чому нераз видається 5 і пів, заробивши 5? Життя над стан — це дуже некооперативна прикмета. Коли вже раз кооп. надбудови є гуртівнями споживчих товарів — то вони мусять приноровлюватися до всіх вимог управління підприємств того роду. Найменші відхилення мстяться, особливо в теперішний виїмковий час, який оправдує всі виїмкові, але розумні ділання для привернення адм. рівноваги по кооп. надбудовах. Скаже хтось, що це знова візвання до ходу по лінії найменшого опору, що раджу відбиватися на службовиках, яких доля і так дуже незавидна. Ні! Відбиватися на усім. В першій мірі на процентах від чужих капіталів, та дешевшім купні за готівку, на розумній мінливості і плинності товару, на комфорті льокалю і на усім, усім іншім і аж на прикінці на службовиках і то в міру необхідної потреби. В кожному разі медвежу прислугу роблять службовикам всі, що в висліді своєї кооп. діяльности в кооп. надбудові видають 5 і пів сотика, заробивши 5. Така господарка мусить вкінці завести кооп. надбудову в сліпу вуличку, а чи не буде тоді гірше службовикам?

Тут мимохіть насувається справа досить частої диспропорції у винагородженні директорів кооп. надбудов і решти службовиків, справа протекцій, фамілійних синекур, ріжного рода карикатурних диктатур і т. п. — Їх много. Вони також лягли колодами впоперек дороги, по якій іде кооперація і є нераз одною із підставових причин білянсових

страт. Боротьба і то рішуча з того рода причинами необхідна, та про неї не слід говорити загально, а в приноровленні до кожного випадку з окрема.

Значну частину вини за виказування білянсових страт поносять в великій мірі ті закупщики кооп. надбудов, що не навчилися ще купувати. Або купують дорого, або купують такий товар, що не має ходу (широка універсальність), або знова купують в надто великій скількості товар, що йде й через те увязнюють силу плинної готівки. Відтяження на товарах, що довго залежалися, або і попсувалися, пожирають в многих союзах далеко більше, чим виносить недобір. Кожний може ошибнутися, але з манією хорувати на великого купця з великими припасами товару треба боротися, бо вона страшно небезпечна.

Крім цього, спадок торгів по кооп. надбудовах спричинила калькуляція цін на деякі товари, не все приноровлена до риночних. Просто сказавши, деякі товари надто дорогі. Цього не треба легковажити хочби з тої тактичної причини, що демаґоґія, ширена відомими темними духами, радо використовує навіть дрібниці для нищення орґанізації. З цим також треба покінчити і докладно прислухуватися до відгомонів бодай місцевого, гуртового ринку.

До зміцнення закупочної дисципліни причинюється в чималій мірі чемна і скора обслуга закупщиків. Мені стидно про це говорити, але на цьому полі є ще у нас деякі занедбання. Закупщик повинен всюди відчувати, що про нього дбають, про нього піклуються і ним дорожать, а кооп. закупщикові належиться крім цього ще дрібка сердешності.

Велику частину вини за зменшення своїх торгів поносять ті проводи кооп. надбудов, що занедбали свої орґанізаційні відділи. Їм здавалося, що в цей спосіб поправлять своє матеріяльне становище.І сталося таке, як з тим, що врубав сук, на якому сидів. Орґанізаційні відділи в деякому розумінні важливіші навіть за торговельні, під цей мент особливо. Доцільніша, як досі пропаґанда кооп. кличів і розбуджування кооп. ідеї серед громадянства, практичне і теоретичне наставлювання низового кооп. апарату на правильний шлях, боротьба з кожним хочби і найдрібніщим манком аж до доброго висліду, усунення всіх причин білянсових страт по низових кооперативах, боротьба з векслями і боргами, розбуджування кооп. дисципліни. словом справлення кооперативного виховання в правильне русло — цеж річи важні і для правильного розвою кооп. надбудов необхідні. Великий процент низових кооператив ходить самопас, ані люстратори. ані самі кооп. надбудови не зуміли виробити собі на них поважного впливу. Загублюється навіть щораз більше частина того впливу, який колись дійсно мали. Я нераз питав себе: чому воно так? І ніколи не знаходив вдоволяючої, повної відповіді. Але раз дав мені частинну відповідь один з кооператорів (у якому він сам був „ми", а кооп. надбудова „вони"). „Вони орґанізували нас для боротьби за нашу кращу долю, а тепер поробилися простими торговцями. Між кооперативами, а жидівськими склепами губиться поволи ріжниця. Наша кооперація затрачує в практиці той ідейний підклад, для якого її повинно творити і для якого її дійсно творено з початку, а переходить поволи на

ґрунт чистого склепарування. Давній клич: двигнення народу в кооперації і через неї — надто вже богато людей зрозуміло, як клич: „кооперація для нашої вигоди“. Я трохи дивувався, не зголжувався з усім сказаним, але відмовити сказаному деякої рації я не міг.

Впрочім богато відвічальних людей в кооп. надбудовах попали в перших початках в кооператори без належної кооп. підготовки. За практичною торговлею не мали, чи не зуміли найти часу на теоретичний кооп. дошкіл і так діло подекуди остало й до нині. А воно не добре. І для них самих і для кооперативної ідеї, яку вони мають воплотити. Добрі торговці в час доброї торговельної конюнктури, вони пхнули кооперацію на ту дорогу, якою йдуть всі приватні торговці. І доки ми не завернемо з тої дороги, доти нас буде бити господарська скрута усіми своїми батогами ще довгі роки.

Строге переведення в життя всього, про що тут писалося не всюди можливе зразу, але постепенно — всюди. Тільки щоби це „постепенно“ не тривало довгі роки. Бо якщо ця господарська скрута потриває ще кільканацять літ, а ми не постараємося дати їй скорого відпору — то що остане з нашої кооп. сімї?*) **В. Зелик.**

З ЖИТТЯ УКР. КООПЕРАЦІЇ.

Фраґменти з діяльности пов. союзів кооператив за 1926-1930 рр.

Пять років кооперативної діяльности повітових, зглядно, окружних союзів кооператив на західньо-українських землях (1926—1930 рр.) — період часу, який дає можливість прослідити інтенсивність праці ПСК. та зясувати недомагання і додатні риси в їх орґанізаційно-економічній структурі.

Не маємо можливости, за відсутністю відповідних статистичних матеріялів, дати повну картину розвитку кооперативних надбудов 2-ого степеня за цих пять літ. Обмежимося тому нашкіцуванням деяких найбільш цікавих з їх діяльности фраґментів[1]).

Прослідимо в першу чергу процес накопичення в ПСК. (повітових союзах кооператив) власних капіталів, цього фундаменту кооперативних будівель: (Гл. таб. на стор. 100 вгорі).

Наведена табеля не дає на 100 проц. точної картини збільшення власних фондів ПСК. з тієї причини, що не всі повітові кооперативні центри надіслали до РСУК. звідомлення з своєї річної праці і тому в 1926 р. не було взято під увагу 2-х ПСК., в 1927 — 7-х, в 1928 — 4-х, в 1929 — 6-х і в 1930 — 1-ого, саме ОСУК Перемишль.

Подані дані вказують на невпинний зріст власних фондів ПСК.,

*) Конкретні дані, підтверджуючі погляди автора, знайде читач в слідуючій статті д-ра Панченка. — Ред.

[1]) В цім нарисі звертаємо увагу, головним чином, на неґативні сторони праці ПСК., в повній мірі признаючи їм їх великі заслуги на полі орґанізації кооператив, кооперативного освідомлення населення і т. п., про що згадаємо в слідуючій розвідці.

Власні фонди ПСК. за пять літ діяльности:[2]) (Табл. до ст. 99.)

Роки	Запасн. фонд	%% влас. капіталу	уділи	%% влас. капіталу	Власне майно разом:	Пересічна на 1 ПСК.:	ПСК, що надісла-ли дані:	ПСК.-чл. РСУК.
1926	37.717.89	25.4	110.932.72	74.6	148.650.61	5.946.02	25	27
1927	78.639.66	22.3	273.925.47	77.7	352.565.13	13.057.96	27	34
1928	191.289.—	29.4	460.197.—	70.6	651.486.—	20.359.—	32.	36
1929	352.589.—	32.4	735.795.—	67.6	1,088.384.—	32.011.29	33	39
1930	479.871.55	33.3	961.787.01	66.7	1,441.658.56	36.041.46	40	41

що з суми 148.650.61 зол. в 1926 р. дійшли д о суми 1,441.658.56 зол., в 1930 р. загально і з суми 5.946.02 зол. в 1926 р. дійшли до суми 36.041.46 зол. в пересічі на кожний ПСК. Однак при цім належить також зауважити нерівномірність збільшення складових частин власного майна союзів, а саме: запасних фондів, що в загальній сумі власних капіталів ПСК. в 1930 р. становлять тільки 33.3 проц. та уділів, які виносять в тім-же році — 66.7 проц.

Така диспропорція складових частин власного майна, в звязку з можливим необмеженим вибиранням кооперативами І. ст. своїх уділів, до певної міри є некорисним явищем в процесі збільшення власних капіталів ПСК[3]). Запасні фонди, ці залізні й неподільні кооперативні капітали, повинні займати між складовими частинами власного майна кооператив рівнорядне місце.

Як процентово збільшувалося власне майно ПСК. за цей пятилітний період часу — показує слідуюче зіставлення:

Процентове збільшення власних фондів ПСК. за 5 літ; у порівнанні з попередніми роками:

Роки	Запасні фонди	Уділи	Власне майно разом	Власне майно в пересічи на 1 ПСК.
1930	36.1	30.7	32.4	124.7
1929	84.3	59.9	67.0	119.6
1928	143.2	68.0	84.8	55.9
1927	108.5	146.9	137.2	57.2
1926[4])	179.9	134.1	144.2	12.5

Як бачимо, темпо збільшення власних фондів ПСК. з року на рік все зменшується і в 1930 р. дає збільшення тільки у висоті 32.4 проц. до попереднього року (в 1926 р. — збільшення 144.2 проц.).

На це зменшення темпа росту власних капіталів склалося кілька причин, з яких найважнішими були-б:

1. Зменшення з року на рік інтенсивности заснована кооператив І. ст., в звязку з поширенням в краю сітки низових кооператив.

---

[2]) Статистичні дані РСУК.

[3]) В порівнанню до власного майна 23 ПСК. за 1925 р., яке виносило: на запасних фондах — 13.472.64 зол., на уділах — 47.386.80 зол., разом 60.859.44 зол. Пересічно на 1 ПСК. — 2.646.06 зол.

[4]) Цим твердженням не хочемо зменшити першорядного значіння уділових капіталів, цього дуже важливого чинника в організаційнім життю кооператив, що яскраво доводить ту чи іншу степень скооперовання населення.

2. Ослаблення темпа збільшення торгів ПСК. (в наслідок зменшення тотргів кооператив І. ст.), в звязку з економічною крізою, яка починала зарисовуватися вже з початку 1929 р. і яка вже в 1929 р. в болючий спосіб виявила слабі орґанізаційні сторони будівництва ПСК., що являється дійсною причиною захитання поокремих Союзів. Відносне зменшення торгів потягнуло за собою зменшення доходів, отже і зменшення проц. відрахування на запасні фонди ПСК.

3. Невдала господарка[5]) поодиноких повітових кооперативних центрів, котра в значній мірі ослабила економічну міць деяких союзів, а в деяких випадках навіть довела до ліквідації кількох до того часу економічно-сильних ПСК.

4. Недостаточний розмір впливів уділів до ПСК. від кооператив І. ст. Розмір уділових капіталів ПСК. бувби значно більшим, наколиби кооперативи І. ст. вплачували на рахунок уділів до своїх союзів таку частину свого власного майна, яку передбачували Рада і Дирекція РСУК., а саме: половину власних фондів кооператив І. ст.

Наколиб всі повітові кооперативні центри в свій час зафіксували у своїх (старих) статутах[6]) цю провідну думку Ради й Дирекції РСУК. та перевелиб її в життя в своїх районах праці, тоді-б картина збільшення власних фондів ПСК. мала слідуючий вигляд:

Уділовий капітал ПСК., в порівнанню з власним майном кооп. І. ст.

Роки	Власне майно ко-в І. ст.	Дано на уділ до ПСК.	Те, що мало бути дано на уділ до ПСК (1/2 вл. фондів к-в 1 ст.)	Побрано від ПСК. товаров. кредиту.
1926	3,146.936.18	110.932.72	1,573.468	214.640.99
1927	4,955.713.89	273.925.47	2,477.856	496.851.53
1928	7,411.545.—	460.197.—	3,705.772	841.707.—
1929	10,471.716.—	735.795.—	5,235.858	1,966.473.—
1930	12,081.856.—	961.787.01	6,040.928	1,889.329.20

Порівнання суми вплачених до ПСК. уділів з сумою побраних від ПСК. кредитів показує, що кооперативи І. ст., завдяки хибній, кредитовій політиці Союзів, зуміли не тільки вибрати (шляхом товарового кредиту) свої вплачені кредити на таку саму суму товарів, саме: в 1930 р. було дано на уділ до ПСК. 961.787.01 зол. і побрано від ПСК. товарового кредиту на суму 1,889.329.20 зол.

Наколиб низові кооперативи вплатили на рахунок уділів до своїх ПСК. тільки половину власних уділів, або тільки половину своїх запасних капіталів, то і тоді справа забезпечення повітових кооперативних центрів у власні фонди малаби більш оптимістичний вигляд і представлялясяб так: (Гл. таб. на стор. 102 вгорі).

Наведені табелі коментарів не вимагають, ясно доводячи, що вплата кооперативами І. ст. квот на уділи до поодиноких ПСК. — не відбувалася по заподаному РСУК. рецепту. Звідси — слабе вивінування ПСК. у власні засоби, звідси — великий процент чужих капіталів

[5]) Під „господаркою“ — тут розуміємо не тільки торговельні операції, а також — збирання уділів, інструкторсько-люстраторську працю ПСК. і т. п.

[6]) Нові статути ПСК. ставлять розмір вплачених уділів до повітових кооперативних центрів в залежности від висоти торгів кооператив 1. ст.

Уділовий капітал ПСК., в порівнанню з зап. фондами кооп. І. ст.: (Табл. до ст. 101.)

Роки	Запасні фонди	Уділи	Дано на уділ до ПСК.
1926	1,759.284.45	1,387.651.73	110.932.72
1927	2.970.718.75	1,984.995.14	273.925.47
1928	4,738.597.—	2,672.948.—	460.197.—
1929	6,784.909.—	3,686.807.—	735.795.—
1930	8,230.527.—	3,851.329.—	961.787.01

в оборотових фондах ПСК., звідси — зайво виплачені проценти за користанню затягненим кредитом, звідси — непевність і захитання в добу сучасної критичної економічної конюнктури, що не мало-б місця при самовистарчальній господарці ПСК.

Таким чином, на цю дуже важливу справу забезпечення ПСК. у власні оборотові засоби в свій час не зверталося належної уваги, хоч і малася можливість стягнути від низових кооператив належну кількість уділових капіталів. Для успішного полагодження цієї справи доброї волі керуючих орґанів поодиноких повітових центрів.

Тепер, коли справа забезпечення ПСК. у власні оборотові засоби стала майже одинокою дорогою удержання поодиноких союзів при життю, починається енерґійне стягання від кооп. І. ст. уділів, боргів іти.

Як при добрій волі керуючих орґанів ПСК. можна успішно перевести стягання уділів від низових кооператив навіть в сучасну добу економічної депресії — показує приклад з ПСК. Сокаль, який за короткий час діяльности (1931 р.) зумів стягнути (притиснений обставинами) від кооператив свого району праці на р-к уділів таку скількість їх власного майна, яку не спромігся стягнути за 7 літ своєї попередньої діяльности.

Як другий приклад доброї волі керуючих орґанів ПСК., можна навести ПСК. Борщів, який на кінець 1931 р. стягнув від своїх кооператив (63 кооперативи, яких власні фонди виносили квоту 218.274.83 зол.) на рахунок своїх уділів суму у висоті 99.502.18 зол., цебто: майже половину власних фондів кооператив свого району праці. Анальоґічний вислід доброї волі завважуємо також в районі праці ПСК. Бучач і в районах діяльности других поодиноких союзів.

Для такої успішної акції збирання уділів — треба було для наших ПСК. аж такого великого товчка, як світова сільсько-господарська кріза, щоби здвигнути з мертвої точки цю дуже важливу справу в орґанізаційно-торговельнім життю союзних кооператив.

Слабе заосмотрення у власні капітали примушувало ПСК. шукати збільшення своїх оборотових фондів через затягнення на стороні готівкового і товарового кредиту, який уділювали для ПСК. переважно „Центросоюз“ і „Народня Торговля“ у Львові.

Розмір чужого капіталу в оборотових фондах ПСК. показує слідуюче зіставлення:

Затягнені кредити ПСК. на 5 літ:

Роки	готівкою:	товарами	інші[7])	Чуже майно
1926	458.171.75	316.355.52	136.442.15	910.969.42
1927	1,147.905.54	512.565.21	131.871.18	1,792.341.93
1928	1,715.246.—	694.363.—	969.807.—	3,379.416.—
1929	3,360.507.—	1,101.082.—	1,460.400.—	5,921.989.—
1930	1,145.866.71	1,247.660.10	3,094.497.41	5,488.024.22

[7]) Переходові суми, довжні відсотки, довжна адміністрація і т. п.

Затягнені кредити ПСК. за 5 літ:

Пересіч на І. П. С. К.

Роки	готівкою:	товарами:	інші:	Разом:
1926	18.326.87	12.654.22	5.457.68	36.438.77
1927	42.515.01	18.983.90	4.884.12	66.383.03
1928	53.601.40	21.698.80	30.306.50	105.606.70
1929	101.833.50	33.366.10	44.254.60	179.454.20
1930	28.646.70	31.191.50	77.362.50	137.200.70

Як бачимо, чужі капітали союзів кооператив з року на рік зростають. В 1930 р. — після порозуміння з РСУК. — „Центросоюз" перестав уділювати ПСК. готівкових кредитів[8]. (Цим, а також ослабленням допли符 вкладок до оборотів ПСК. — пояснюється зменшення готівкового кредиту повітових кооперативних центрів зі суми 3,360.507 зол. в 1929 р. до суми 1,145.866.71 зол. в 1930 р., яка квота ще залишилася до сплати в 1931/32 р.[9]). В звязку з цим чужі фонди ПСК., не дивлячись на те, що товаровий кредит з року на рік не перестав рости[10]), хоч в 1930 р., завдяки противорговій акції РСУК., значно зменшив темпо свого росту), — в 1930 р. зменшилися на кругло 450.000 зол. загально (7.9 проц.) і на кругло 42.000 зол. — в пересічі на кожний ПСК.

Як збільшувалося власне і чуже майно повітових кооперативних центрів (у відсотках і абсолютних цифрах) показує слідуюча табеля:

Оборотові фонди ПСК. за 5 літ праці:

Роки	Власне майно ПСК.	%% збільшення	Чуже майно ПСК.	%% збільшення	Оборотові фон. разом	Відношення власних до чуж. ф. ПСК.[11])
1926[12])	148.650.61	144.2	910.969.42	54.9	1,059.620.03	1:6.7
1927	352.565.13	137.2	1,792.341.93	96.7	2,144.907.06	1:4.8
1928	651.486.—	84.8	3.379.416.—	88.5	4,030.902.—	1:4.7
1929	1,088.384.—	67.0	5,921.989.—	75.3	7,010.373.—	1:5.2
1930	1,441.658.56	32.4	5.488.024.22	7.9[13])	6.929.582.78	1:5.3[14])

Розмір складових частин оборотових фондів повітових кооперативних центрів представляється, таким чином, у дуже некориснім

---

[8]) Переважно у формі викуплення запротестованих векслів повітових кооперативних центрів. шшшш шш

[9]) Завважуємо, що зменшення готівкових і темпа росту товарових кредитів повітових кооперативних центрів відбувалося до де-якої міри коштом збільшення зобовязань ПСК. на рах. інших (залеглости, переходові суми і т. п.), що являється неґативним проявом невідповідного господарювання.

[10]) В пересічи на 1 ПСК. — розмір товарового кредиту впав з 33.361.1 зол. (1929 р.) на 31.191.5 зол. в 1930 р.

[11]) На підставі даних статистики РСУК. відношення власних до чужих фондів ПСК. ріжнилося від наведених цифр і становило: в 1926 р. — 1:6.1, в 1927 р. — 1:5.2, в 1928 р. — 1:5.3. Ріжниця походить з того, що статистичний відділ РСУК. не враховував до власних фондів ПСК. білянсових надвишок.

[12]) В порівнанню з 1925 р.

[13]) Зменшення, в порівнанню з 1929 р.

[14]) По відрахуванню страт ПСК. за 1930 р. 407.389.78 зол.

світлі. Процес зменшення чужих капіталів в складі оборотових фондів ПСК., яке помічаємо в 1926 р., а саме — 1:6.7 (в р. 1925 відношення власних до чужих фондів ПСК. було, як 1:9.7), а також в рр. 1927 (1:4.8) і 1928 (1:4.7) — припиняється в р. 1929, щоби в цім році дати зріст чужих капіталів у відношенню до власних фондів ПСК. на 0.5 проц. (1:5.2). В 1930 р., не дивлячись на вже згадане припинення готівкових кредитів для ПСК. — це відношення збільшується на 0.1 проц. на некорись ПСК. і становить в цім році як 1:5.3. Отже, в цім році чужі капітали в більше ніж 5 разів перевищували власні фонди ПСК.

В 1931 р., зогляду на нові страти в повітових кооперативних центрах, ситуація в складі оборотових фондів ПСК. ще більш погіршиться і буде наближатися (без великої помилки) до стану 1926 р.[15]).

Рік 1932, в звязку з енерґічно розпочатою протиборговою акцією РСУК., має перевести значні зміни в складі оборотових фондів в користь власних капіталів ПСК.

(Далі буде).

Д-р М. Панченко.

Орґанізація і успіхи ощадности при споживчій кооперативі „Згода“ в Чижикові.

Бідний нещасний народе,
Не жди ти на поміч чужу!
В згоді берися до праці,
А знайдеш там долю свою!

І не ждали ми на поміч чужу, тільки самі взялися до праці над розбудовою ідеї ощадности поміж своїми членами, хоч самі ми мало розуміли ідею ощадности для нашого народу. Та мимо того, що самі ми мало розуміли ідею ощадности, то життя нашого народу і загальна матеріяльна скрута спонукали і нас таки відважно взятися до так важної і конечної праці, як збирання дрібних поголовних ощадностей в нашому селі, та відтак ощаджений гріш вживати на уділювання дрібних позичок для потребуючих членів при збірниці ощадностей. Розділивши відповідно село на десять районів, вислали ми 3. XI. 1929 р. десять людей, як збірщиків, по хатах для збирання поголовних дрібних ощадностей. Та хоч збірщики натрафляли в початках на ріжні прикрости і дорікання з боку ощаджуючих членів, вони всеж таки найкраще вивязалися зі свого завдання, проломуючи перші леди недовіря. І таки своєю працею переломили... В початках збирання ощадностевих вкладок рішила Надзірна Рада споживчої кооперативи випозичати членам не вище 20 зол. на один місяць і це тривало до 30. VI. 1930 р. Від другого піврічча 1930 р. вирішено позичати вищу суму грошей на довший час і на сплати найвигіднішими ратами. Усі позички нічим не були забезпечені, та мимо того всі звернулися до збірниці ощадностей.

Вкладки з дрібних ощадностей при кооперативі „Згода“ в Чижикові за час від 3. XI. 1929 до 31. XII. 1931 р. (зібрано в зол.):

[15]) На разі не маємо даних про стан складових частин оборотових фондів ПСК. за 1931 р.

За II. півріччя 1929 р.

Місяці						Разом	Тижні
				XI.	XII.		
			3/XI	26·00	42·00		I.
				58·70	43·65		II.
				79·80	46·25		III.
				38·40	40·05		IV.
					53·60		V.
				202·90	225·55	428·45	

За I. півріччя 1930 р.

Місяці						Разом	Тижні
I.	II.	III.	IV.	V.	VI.		
59·10	40·00	57·61	42·35	37·54	34·25		I.
48·35	54·39	42·70	34·04	39·73	36·41		II.
50·50	69·32	39·55	33·50	37·92	32·30		III.
46·45	37·95	38·76	34·31	33·67	32·55		IV.
		40·11			32·90		V.
204·40	201·66	218·73	144·20	148·86	168·41	1086·26	

За II. півріччя 1930 р.

Місяці						Разом	Тижні
VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.		
32·95	60·16	33·80	28·11	33·45	30·58		I.
39·50	29·75	29·95	32·81	30·25	28·95		II.
34·20	32·66	27·85	була	30·50	28·22		III.
28·60	33·00	26·70	пацифі-	29·45	27·02		IV.
	26·60		кація	28·65			V.
135·25	182·17	118·30	60·92	152·30	114·77	763·71	

За I. півріччя 1931 р.

Місяці						Разом	Тижні
I.	II.	III.	IV.	V.	VI.		
27·85	29·70	30·52	31·15	26·00	31·22		I.
26·20	33·65	32·00	29·33	30·80	27·65		II.
34·20	29·82	41·46	27·05	28·43	29·35		III.
30·60	32·95	33·73	34·65	31·80	29·70		IV.
		33·81		30·05			V.
118·85	126·12	171·52	122·18	147·08	117·92	803·67	

За II. півріччя 1931 р.

Місяці						Разом	Тижні
VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.		
29·61	22·61	29·40	26·16	28·75	26·90		I.
29·35	31·40	30·95	33·20	30·01	33·75		II.
27·84	30·79	37·57	37·40	38·96	36·40		III.
24·35	29·64	22·50	36·84	27·65	24·42		IV·
	31·50			31·45			V.
111·15	145·94	120·42	133·60	156·82	121·47	789·40	
Разом вкладок ощадности						**3.871·49**	

Як бачимо з цифр, за 2 і 1/4 р. зложено суму 3.871.49 зол., а уділено позичок на суму 2.107.76 зол. Осталося при кінці 1931 р. вкладок на суму 1.763.73 зол. Слід зазначити, що члени зложили на запасний фонд новозаснованої каси добровільних даток на квоту 557.68 зол. Титулом винагороди для збірщиків і рахівника ухвалено Надзірною Радою 110 зол, адміністрація коштувала 7.29 зол. Слід зазначити, що збірщики з рахівником зріклися своєї винагороди в користь добродійних цілей. По оплаченню всіх видатків осталося запасного фонду*) 440.39 зол.

Дня 3. І. 1932 р. з рамени кооперативи „Згода" скликано всіх членів на нараду в цілі заснування окремої кредитової кооперативи. На нараду зявилося велике число членів, які стреміли до заснування окремої кредитової кооперативи, і ухвалено скликати загальні збори на день 10. січня 1932 р. Вже на самих зборах вписалося більше число членів, а нині кооператива нараховує 83 членів, які вплатили по 10 зол. на уділи. Отже кооператива числила на день 10. січня 1932:

уділів	830.—	зол.
з вписового по одному золотому від члена	83.—	„
з добровільних датків на запасний фонд	440.39	„
ощадностевих вкладок до обороту	245.—	„
Разом	1.598.39	зол.

Недавно основана кооператива має не тільки сильні матеріяльні підстави до існування, але ще сильніші моральні вартости, бо вспіла переконати своїх членів в тому, що тільки установа, здвигнена і втримана власною працею має силу й право на життя.

„Бо у кого праця потом скрянь зросила,
той вирветься на зверх із тяжкої журби". (І. Франко).

Михайло Крохмалюк.

Акція РСУК. за збільшення членів в нашій кооперації. Госп.-кооп. Часопис заповідає нову ударну кампанію, яку приготовляє наш Ревіз. Союз — а саме розгорнення широкої секції за збільшення числа членів по наших кооперативах. Підготовляються відповідні обіжники, що вийдуть до всіх наших повітових, згл. окружних осередків, які мають вже в найблищий час справою занятися і її допильнувати.

Одно з чергових чисел Г. К. Ч. буде також присвячене цій преважній справі.

Нові звязки нашої с.-г. кооперації з закордонними ринками збуту. Ц.-С. вислав недавно свого директора І. Мартюка, як референта для збуту яєць, за границю з метою прослідження тамошніх ринків і можливостей збуту нашого продукту в першу чергу через зах.-европ. кооперацію. Директор І. Мартюк побував в Чехословаччині, Австрії, Італії, Швайцарії і в Німеччині, навязавши нові і затіснивши старі приязні звязки з зах.-европ. кооперативами, особливо з Чехами, Французами і Швайцарцями. Вияснив їх побажання і вимоги, знайшовши повне зацікавлення нашим яйчарським продуктом.

Дир. І. Мартюк вернув зза кордону 11. лютня б. р. Висліди своїх студій подасть в нашому часописі, (починаючи вже від цього числа (гл. ст.), а свої враження з поїздки по кооперативній Европі друкує в Г. К. Ч. (від 9 ч. за б. р. почавши).

*) Як що члени склали до к-ви свої датки з виразним призначенням їх на запасний фонд, то Н. Р. к-ви допустилася засадничої хиби, коли гроші з цього фонду ужила на винагороду праці збірщиків і на адм. видатки, бо з цього фонду не можна покривати таких видатків, тільки з надвишки. — *Ред. К. Р.*

Болюча втрата. Її понесла зах.-укр. коопер. через смерть (дня 17. II. б. р.) одного з видатних кооп. діячів інж. Гриця Кузьми, директора ПСК. в Підгайцях. Покійний працював в кооперації протягом шести років, займаючи в ній важні й відповідальні позиції. Був членом контрольної комісії Центросоюзу. Вийшов з села, знав добре його потреби й болі, а, вернувши по закінченні високих фахових студій в Празі чеській на рідні села, старався завзятою працею і пропаґандою кооп. ідеї їх потреби заспокоювати а болі злагіднювати.

Вдячна Підгаєччина шляхом масової участи в останній дорозі Покійного віддала йому належну пошану за всі його труди. Хай-же память про нього на віки не вмре і не загине для нашого руху.

З життя кооперативних робітників. Союз Українських Приватних Службовиків „СУПРУГА" у Львові, що обеднює в собі загал українських приватних службовиків, включно з директорами таких львівських централь, як: Р. С. У. К., Центросоюз і Народна Торговля, повідомив нашу редакцію, що товариші службовики Союзу Кооператив в Стрию, як Секція „СУПРУГА", відбули в дни 20. лютого 1932, загальні сходини службовиків та обговорили 5 орґанізаційних справ. Деякі з обговорених справ, як рівнож ухвали в тих справах заслуговують на те, щоб ними заінтересувався загал кооперативних робітників повітових кооп. осередків, та по приступленню до службовицької станової орґанізації „СУПРУГА" у Львові, переводив подібного рода праці у себе. Стрияне пишуть:

„Сходини відкрив голова Еґзекутиви Ради Службовиків, Секції „СУПРУГА", який виголосив реферат на тему: „Праця кооперативних службовиків в установі і поза нею", вказуючи на конечність частіших сходин службовиків, на яких мають бути виголошувані відповідні фахові реферати, в цили самоосвіти службовиків та вироблення добрих бесідників, яких можнаби уживати до переводження зборів, сходин та анкет на селі. По дискусії в якій забирали майже всі присутні (понад 20 осіб) голос, устійнено теми рефератів та розділено їх між слідуючих референтів:

1. Тов. дир. Кузів: „Торговельні і орґанізаційні перспективи нашого Союзу Кооператив на блищу і дальшу мету".
2. Тов. дир. Колодницький: „Історичний начерк розвитку українських кооператив".
3. Тов. Пилипюк: „Кооперативні прінціпи: Рочдельські, Шульце—Деліча і Райфайзена".
4. Тов. Захарчук: „Чи може і в який спосіб визволитися з господарської нужди українське населення при помочі кооперації".
5. Тов. Паламар: „Споживчі борги та їх наслідки для сільського господарства".
6. Тов. Шиянова: „Як найлегше приєднати до кооперації жіноцтво".
7. Тов. Коцківна: „Яка роля і в яких родах кооперації припадає жіноцтву".

Обговорено рівнож справу некорисности для установи, яку спричинюють внутрішні незгоди серед службовиків та рішено, щоби службовики Союзу, як члени Ради Службовиків, Секції „СУПРУГА", зверталися зі всіми зажаленнями до Еґзекутиви Ради Службовиків, а ця буде дбати, щоби всі такі справи полагоджувалися серед самих службовиків."

Вітаємо цей почин, який говорить, що кооператори на місцях будяться від ідейного сну і зачинають живу працю над кооп. самоосвітою. Бажаємо їм наслідників.

З КООПЕРАТИВНОГО СВІТА.

Господарська програма Міжнародного Кооперативного Союзу.

Програма ця Екзекутивою МКС. предложена поодиноким кооперативним організаціям, як матеріял до дискусії.

Міжнародня господарська програма.

Міжнародній Кооперативний Союз є обєднанням кооператив. Обіймає головно споживчі кооперативи, але також і інші коопера-

тивні орґанізації цілого світу, котрих метою є заступити нинішній приватно-капіталістичний господарський лад кооперативною господарською системою, орґанізованою в інтересі загалу і заснованою на засаді взаїмної помочи та служення загалові.

Кооперативний рух в своїх довершеннях і в своїй орґанізації інтереси одиниць підпорядковує загальним інтересам і тим виховує членів до морально вищої суспільности. Виключенням індивідуального зиску Союз стремить до забезпечення для одиниці справедливої участи в добробуті, осягненім суспільною господарською діяльністю; змагає також до справедливого управильнення відносин між кооперативними орґанізаціями та їх працівниками, щоб м. ін. запобігти ріжного роду спорам, виникаючим на ґрунті праці; орґанізація виробництва і розподілу запевняє своїм членам достарчування найкращих виробів цілого світу на умовах, виключаючих посередників і спекулянтів, та забезпечує вирібникові відповідну винагороду, а споживачеві справедливу ціну; встановленням плянових звязків між виробництвом і розподілом в національних межах і на міжнароднім полі Союз старається не тільки усунути зайву рострату дібр, але причинитися до підвищення високо життєвого рівня, і в той спосіб заступити теперішню анархістичну господарську систему пляновим господарством.

Союз старається навязати найтісніші зношення між с.-господарським і промисловим вирібником та кооперативно орґанізованим споживачем, при чому кожному буде залишена його властива роля, координація його цілей і метод.

Тим, що Союз попирає зріст і розвиток всіх родів кооперативних підприємств в кожній країні, він бере на себе спеціяльне завдання привести кооп. рух всіх країн до тісних взаємовідношень, щоб забезпечення сировиною виробництва і фінансові операції були на основі взаїмности планово упорядковані. Союз підперає торговельні звязки між кооперативними орґнізаціями всіх країн так само, як і міжнароднє кооперативне банківництво та обезпечення, а як його ідеал, приходить йому на думку міжнародня орґанізація тих послуг на основі подібноїж взаїмности, яку здійснюють краєві і льокальні кооперативи в кожній країні.

Розвиваючи господарську програму для осягнення своїх ідеалів, Союз свідомий великих і ріжноманітних перемін в господарському житті світа, які спричинила світова війна, та що світ, віддалений тим самим від привернення передвоєнної рівноваги, стоїть перед новими перешкодами в господарському житті, які вимагають нових поглядів і метод. Ось чому Союз мусить стежити за змінами в торговельних зносинах між державами, які беруть участь в управильненню репарацій і воєнних довгів, та уважати на податкові тягарі, чим далі тим більше обтяжуючі вирібника і споживача; мусить звертати пильну увагу на збільшення перешкод у взаїмовідносинах між народами, в обігу капіталів та в оборотах збіж; далі, — на зріст господарського націоналізму, котрий повстав в наслідок нового, завдячуючого мировим договорам територіяльного розподілу Европи, та на звязані з тим шкоди для промислу і торгівлі. Нарешті треба буде остаточно розвязати приблеми нових метод і раціоналізації вироб-

ництва та розподілу, як рівнож і питання монополізаційних напрямків в міжнародній орґанізації промисловости.

Союз є вповні свідомий того, що здійснення його ідеалів і господарського добробуту національних кооп. рухів, обєднаних в Союзі, залежить від того, як далеко поступить розуміння взаїмної залежности одної країни від другої та від вислідів, які осягнені будуть пляновими національними і міжнародніми стремліннями до вирішення численних і ріжнородних проблєм.

Міжнародня кооперативна господарська політика.

Програма.

Господарська політика Міжнародного Кооперативного Союзу випливає з провідної думки, що спільні інтереси споживачів і вирібників у всіх землях представляють найпевнішу основу для нового господарського і соціяльного ладу і найбезпечнішу запоруку майбутнього світового миру.

Для осягнення тих цілей, цікавиться Союз такими проблємами, котрі гадає практично вирішити:

I. Проблєми кооперативного розподілу товарів.

Дальша стала розбудова кооперативної орґанізації, аж до обняття нею цілої области спожиття і виробництва, починаючи від видобуття, збирання і плекання сировин аж до достави готових виробів споживачам.

Винайдення і удосконалення кращих форм, нових метод і способів поступовання.

Дослідження ріжних, небезпечно впливаючих способів боргування товарів, особливо в продажі, як засобу штучного збільшення споживання.

Нормування і встановлення якостевих ріжниць в товарах, ріжні роди узгіднення цін.

Дослідження метод орґанізації кількакрамничних т-в і їх учинок на кооперативний рух.

Оборона споживачів проти стремління вирібників впливати на установлення роздрібних цін або на їх формування.

Заходи, направлені до поборювання штучного утримування високих цін.

II. Проблєми кооперативного виробництва.

Підгирання вартостевих виробів кооперативного промислу в поодиноких краях і на міжнародньому полі.

Дослідження господарських і соціяльних умов, що сприяють кооп. промислові, або його гальмують, включно з умовинами в кооп. підприємствах.

Модерні методи орґанізації фабрик і робітень і ріжні форми наладжування спорів між робітниками і працедавцями.

Орґанізація с.-господарського промислу з ужиттям машин і використанням наукових метод. Поняття коштів виробництва зі взгляду на вложений капітал, припадаючі страти й правдоподібні висліди.

Орґанізація обезпечення в сіл. господарстві, спочиваючого на взаїмности, у всіх його формах.

III. Плянове злучення сил.

Вибудування міжнародніх торговельних орґанізацій для обміну і виробу дібр на основі взаїмности, і, як перший крок до цього підпирання обміну дібр між кооп. орґанізаціями поодиноких країв і заведення спільного закупу.

Навязання безпосередніх зношень між ріжними орґанізаціями споживачів і вирібників та творення спільних орґанів, котрі провадилиб цю політику і налагоджувалиб торговельні відношення; опіка над правильним збутом с.-г. виробів на засаді обопільного інтересу сторін в одержанню справедливої ціни і в подачі першорядної якости продуктів, що обом сторонам уможливить здорову екзистенцію.

Дослідження будови кооперативної орґанізації та її впливу на суспільство.

IV. Нові форми промислового виробництва.

Збирати відписи промислових і фінансових змов краєвого й міжнародного характеру і давати явний доказ їх існування, цілей і їх умов праці.

Дослідження будови, розвітлень і метод картелів, трестів і монополів в ріжних їх формах та використання тих метод, які булиб корисні для кооп. руху.

Змагання до проведення представників споживачів до всіх установ, яких завданням є контроля або усуспільнення капіталістичних монополів.

Кооперативний рух є того погляду, що раціоналізація, як технічна система наукової орґанізації праці, що уодностайнює матеріял і вироби та упрощує процеси виробництва, не є взагалі властива капіталістичній формі промислу. Старається тому, і з успіхом, заводити таку раціоналізацію в своїх підприємствах для загального добра.

Проєктує і підпирає заходи, спосібні обмежити силу капіталістичних трестів та унеможливити їм гальмування поступу кооп. господарського ладу.

V. Проблєма сировини.

Дослідження всіх питань, звязаних з достарчуванням для промислу сирівців, а також умов розподілу цих сирівців та проєктів поліпшень в інтересах споживачів.

Дослідження користей, можливих для світового господарства від зосередження або спеціяльних способів розподілу сирівців в певних краях і за певних обставин.

VI. Проблєма свободи пересування людей, обігу капіталів і товарів.

Домагатися вільного обміну дібр і свобідного подорожування між народами і поборювати всі форми охоронних мит і домагатися знесення всіх податків від засобів поживи.

Заключення односторонніх або більшесторонніх торговельних договорів, утворення митних союзів і заключування міжнародніх колєктивних договорів.

Усунення всіх перепон, утруднюючих зносини між народами на суходолі, на воді і в воздусі, почтою і телеґрафом та при доставі товарів.

VII. Фінансові й кредитові проблєми.

Дослідження відношення між станом фінансів та торговлі

і впливу його на кооп. орґанізацію; підготовка контролі споживачів над умовинами, за яких складаються збірні або собисті ощадности.

Орґанізація міжнароднього кооперативного банківництва і обезпечення на основі взаїмности та, як підготовчі заходи до того, найтісніші звязки між існуючими кооп. банками в поодиноких країнах в ціли заведення однэстайних орґанізаційних метод; старання, направлені до того, щоб для кооперативних цілей використовувалися тільки кооперативні банки.

Розбудова взаїмного обезпечення і взаїмного кредиту в кооп. установах на засаді відповідальности тих, хто кредиту конче потребує.

VIII. Кошти утримання.

Запевнення споживачам найкращих умов життя.

Пізнання господарського значіння жіноцтва в кооп. русі, котре розпоряджає доходами родин і заспокоєнням їх потреб.

Дослідження можливостей винайдення системи суспільної допомоги для усталення родинних доходів зкооперованих споживачів.

IX. Державна і громадська адміністрація.*)

Дослідження проблєм, повстаючих на ґрунті збільшування контролі держави над промислом, що грозить переходом цієї контролі й на ділянку збуту і розподілу засобів споживи та інших потреб, і в звязку з перейманням державою інших публичних услуг, котрі досі були властивим завданням добровільного кооп. руху.

Дослідження тих явищ по ріжних країнах, сконстантування користей і шкідливости їх, та які способи контролі є для кожного випадку найвідповідніші.

Дослідження ріжних існуючих способів суспільних услуг, а саме услуг держави взагалі, або услуг міжнароднього характеру, чи хочби тільки громад або орґанізацій, в котрих уряди її приймають участь.

X. Збирання матеріялів і пресова служба.

Систематичне збирання матеріялів про торговельну діяльність, фінансовий стан та загальну статистику всіх галузей кооп. руху.

Дослідження користей пресової служби та її найкращих способів що до книговодства, коштів виробництва, вислідів урожаю, розміру сировинних запасів, руху товарів та інших господарських чинників, котрі мають для кооп. руху практичне значіння.

XI. Співпраця з іншими міжнародніми орґанізаціями.

Взаїмне уділювання порад і обмін досвідом з іншими орґанізаціями господарського характеру, без нарушення самостійности і незалежности Міжнароднього Кооп. Союзу, при чому можливою є й спільна дослідницька праця в справах, які для того надаються, одначе на засадах повної рівноправности.

---

*) Цей підрозділ в польськім перекладі програми МКС., зладженім п. Туґутом для „Сполем!“, опущено зовсім, хоч саме з огляду на господарські відносини в Польщі він є найбільш цікавим і актуальним. Що цей пропуск мав би значити? — Ред.

Влучна критика проєкту.

Містимо на разі замітки сеніора чеської кооп-ції Ф. Модрачека, як вичерпуючі всі б. м. критичні уваги до програми МКС. Редакція „К. Р.“ готова відкрити з приводу цієї програми дискусію, в якій виринулиб конкретні проєкти позитивних додатків чи поправок до теперішнього проєкту М. К. С. — Редакція К. Р.

Господарська програма МКС. була ухвалена в з а с а д і на останній конференції центрального комітету Союза, як його офіціяльний проєкт на майбутній конґрес з підкресленням, що національні кооперативні орґанізації мають над ним перевести дискусію та що можуть до нього пропонувати додатки і поправки. Починаю цю дискусію кількома увагами, якими думаю пояснити становище і недостачі цього програмового еляборату.

Як програма кожного суспільного руху, обіймає і господарська програма МКС. певне визнання віри. Отже признається до кооперативного соціялізму, це зн. заявляється за думкою, щоби нинішний капіталістичний лад був заступлений кооперативною господарською системою, основаною на взаємности і службі загалові. Однак не займається блище міркуванням над зміною капіталістичного суспільства. Вичитуємо з нього лише те, що кооперативна орґанізація має постійно будуватися, аж обійме цілу область споживання і виробництва та що ідеалом Союзу є витворення подібної-ж орґанізації взаїмних господарських услуг також в міжнародньому світі, як її будують кооперативні орґанізації в кожнім краю. Це є перспектива така далекосягла і така богата проблємами, що випадалоби до неї додати щось на її підперття, щоби в програмі вона не виглядала, як видіння візіонера. Є прецінь відомі сумніви многих визначних кооп. теоретиків, чи кооп. рух зможе своїм власним орґанізаційним розвитком обняти цілу область споживання і виробництва, особливо-ж у всесвітньому вимірі. Отже програма не повиннаби бути в цій точці така маломовна.

Вступна частина програми подає нам відомі засади кооп. руху: підчинення індівідуальних інтересів загальним, усунення індівідуального зиску, яко умови, щоби одиницям дісталося справедливої участи в національнім добробуті, виключення перекупства і спекуляції, плянову співпрацю між виробництвом і споживанням, щоби була усунена нинішня анархія. Неясний є уступ, в якому говориться про найтісніші зносини між хліборобським та промисловим продуцентом і орґанізованим споживачем. Про якого продуцента тут мова? Про зорґанізованого кооперативно, чи про капіталістичного?

У вступній части витичуються далі завдання МКС., оскільки вони відносяться до міжнароднього зближення кооперативного руху, добування сировин і взаємної виміни товарів між кооп. орґанізаціями ріжних країн. Зрештою ці і інші річи, згадані у вступі, повторюються ще й у власній програмі.

Властива програма вправді дуже богата, але позитивного нам дає досить мало. Це є в більшости загальні уваги або інтересні теми для студіювання ріжних питань і проблєм.

Мається прим. студіювати ріжнородні і небезпечні способи борґування, досліджувати господарські і соціяльні передумови, які підпирають власне виробництво кооператив, досліджувати кооп. роз-

будову орґанізації продуцентів, розбудову й методи картелів, трестів та монополів, відношення між фінансовими та торговельними чинниками і т. д. і т. д. Це все добрі та пожиточні речі, але програма не має преці-ж бути збіркою питань, які треба науково рішати, але має бути зіставленням сформулованих вимог і становищ, має давати напрям, а не питати за ним. Кооперативний рух не є студійною комісією, щоби йому предкладати теми для студій!

З конкретних точок програми, оскільки ми їх не торкнулися вже при розгляді вступної частини, приведемо з окрема, що кооперативам поручається заводити раціоналізаційні методи, прямі зносини з хліборобами під керовництвом спільних комісій, які-б старалися про правильний збут хлібор. продуктів.; щоби домагалися представництва в усіх інституціях, контролюючих капіталістичні монополі і проєктувати заходи (які?) для поборювання капіталістичних трестів; далі програма заявляється проти всіх родів охоронних мит і споживчих податків, за торговельними договорами і митними союзами (якими?), за міжнар. орґанізацією кооп. банківництва і асекурації, за орґанізацією міжнар. кооперативного закону і т. д.

Заслуговує на увагу, що програма, хоч постійно вказує на ті шкоди, що виникають для споживачів з повоєнних господарських відносин, то ані словом не торкається валютових відносин, які в нинішних господарських відносинах грають незвичайно важну ролю. Коли-ж уже програма не вагалася висказати окремі далекосяглі ідеї, то певно могла у ній найти місце й вимога міжнародньої валюти. Анархія у світовому господарстві, проти якої програма кладе плянову кооп. госп. орґанізацію, не дасться усунути, оскільки світове господарство не буде поставлене на твердій валютовій основі. Нарешті заслуговують на увагу турботи, які програма висказує в кінці, і які відносяться до державних та громадських підприємств та установ. З окрема ходить про те, що ці публичні обєднання моглиб перейти на поле, на якому працює кооперація. Але і в цьому питанню програма не дає ніякого рішення, поручаючи лише його „студіювати“. А прецінь і в тім напрямі далося-б сказати дещо позитивного і треба-б це зробити.

З наведених уваг виходить, що програмовий елябoрат МКС. заслугебувавби на докладне пероблення, чи властиво: з натяків, які є в ньому, треба булоб правдиву програму щойно зробити. Отже становище наше, моє і тов. Люстіґа, на засіданні центрального комітету МКС. було правильне, коли ми голосували проти того, щоби цей елябoрат був в засаді принятий як готовий проєкт; ми пропонували, щоби він був трактований лише як предмет для дискусії, з висліду якої можна-б було щойно опрацювати офіціяльний проєкт програми.

М. Модрачек („Дружстевнік“).

Зелена Буковина поволі опамятовується від тяжких ударів недавнього минулого. Національне пробудження і рух помічається на Буковині вже у всіх ділянках життя. Від року пробиваються тут й поростки спочатку кооперативної думки, а далі й руху. Ці прояви, поскільки можливо було за ними стежити, не уникали нашої уваги і „Кооп. Роспублика“ їх старалася занотувати.

Недавно Г. К. Ч. (ч. 8. за б. р.) приніс вістку про кооп. курс в Чернівцях. Почин цього діла вийшов з кругів орґанізованого укр жіноцтва, яке на свойому зїзді 13. вересня мин. року

ухвалило уладити кооп. курс в Чернівцях; а постанову цю виконала черновецька „Жіноча Громада“.

Отворення курсу, який триватиме 6 тижнів, наступило дня 18. січня б. р. Навчання триватиме 28 год. тижнево. В програму курсу входить: суть і історія кооперації, кооп. законодавство Румунії, книговодство і кореспонденція, товарознавство, купецька поведінка та гігієна склепу. Кооперацію викладатиме відомий ще з перед війни кооператор д-р Л. Когут, а на прелеґентів інших предметів запрошено відповідних фахівців.

Практичне навчання з книговодства і рахунків відбуватиметься при кухні та шкільній к-ві. Перероблений на кожній лекції матеріял, записуватиметься до лекційного денника, як матеріял для уложення плянів на майбутнє — деталь вельми цікава.

Кооперативні і капіталістичні банки в Америці в часі кризи. В сполучених Державах Північ. Америки, як подає часопис „Družstevnik“ є 1.650 кооп. банків. З цих 1.650 кооп. кред. установ, заснованих Народнім Кред. Союзом, ні одна не була замкнена. Страти, які понесли кооп. банки походять з льокат в капіталістичних банках, та з інвестицій зайвого гроша в акціях і облігаціях. Кооп. банки були заложені тільки для того, щоб помагати своїм членам. Страти повсталі в цьому напрямі, є незначні і повстали тільки в звязку з капіталістичними банками. З часом кред. кооп. союзи закладають свої великі банкові доми.

Між капіт. банками справа стоїть противно. Як доносить політ. преса, за 10 повоєнних літ впало в Зл. Д. П. А. коло 6.000 банків.

ГОСПОДАРСЬКА ХРОНІКА.

Огляд міжнародньої торговлі яйцями в Европі за 1931 рік.

Звертаємо увагу на дуже цікаві інформації, які подає дир. Центросоюзу п. І. Мартюк. — Ред.

Серед загальної кризи продукція яєць стала на нашій території домінуючим господарським чинником. Тому думаю не від річи буде познайомити загал наших кооператорів про хід справ в міжнародній торговлі цим продуктом. Оглянувши перебіг подій на торговельних яєчних ринках, буде можна виробити собі поняття про можливости в тій ділянці нашого господарського життя та на біжучий рік усталити плян праці, щоби заздалегідь вимінати перешкоди, а тим самим не бути лише предметом світових конюнктур та несподіванок.

Разом з загальною господарською ситуацією яєчна торговля в Европі перебула 1931 рік як один з найтяжчих повоєнних років. Загальна нервозність в економічному життю ділала на торговлю яйцями катастрофально. Як з одної сторони міліонові маси безробітних — найбільший консумент яєць — мусіли, як не цілковито зріктися споживання яєць, то бодай обмежити його до мінімальних границь, що зменшило попит, так з другої сторони сильно пропаґована, а навіть в деяких краях (як Німеччина) грубо субвенціована продукція збільшила подачу яєць.

Торговля цілий рік йшла дуже пиняво, а ціни на протязі року падали вниз так, що почали досягати вже рівня передвоєнних номінальних цін. Понадто митні війни разом з барикадами в формі контингентування, реґляментацій та ріжних обмежень грошевими заграничними оборотами нищили всякі пляни і руйнували перспективи ім-

порту те експорту. А яєчна торгівля є більше, чим яка-небудь інша, дуже чутлива на всякі зміни. Вона не тільки залежить від подачі та попиту — але що більше, мусить реаґувати і на атмосферичні впливи, від яких залежить продукція, консервація чи навіть транспорт.

Рік 1931. скінчився серед дуже тяжких обставин. Сильно збільшена у весняних місяцях продукція, а з тим дуже низькі ціни заохотили, а брак подекуди можности збуту примусив торговців яйцями замаґазинувати велику кількість яєць на холодільнях. Надмір яєць замаґазинованих по холодільнях та вапняних басейнах, спричинив спадок і так дуже невисоких цін. Не без впливу осталися надзвичайно теплі зимові місяці грудень 1931 і січень 1932. Спадок анґлійського фунта, а вслід за тим і деяких інших валют Европи, а потім нагла і майже цілковита заборона довозу яєць до Франції — все це довело до паніки на всіх яєчних ринках. По відомостях німецької фахової преси, страти яєчних торгівців за 1931 р. досягають дуже високих міліонових сум в німецьких марках.

Перегляньмо розвій торговлі яйцями в поодиноких краях в 1931 р.

Анґлія, як імпортер, кожного року, так і тепер стоїть на першому місці. Тут знижка цін збільшила консумцію, що дало змогу яєчним експортерам умістити на тамошніх ринках поважну скількість ваґонів. Анґлійський ринок не задовольняється лише континентальним товаром, але імпортує великі кількости і з заморських країн, як: Арґентина, Єгипет, Китай і богато інших. Ціни яєць в Анґлії, з огляду на велику скількість консерв, устабілізувалися з початком сезону на дуже низькому рівні і на протязі цілого сезону не знали великих ваґань. Ваґання цін відчувалися лише в сортах яєць. З хвилею, коли якостево найкращі яйця пішли занадто в гору, анґлійський консумент зрезиґнував з доброго й дорогого товару та вдовольнявся товаром, хоч і першої якости, але за те дешевим. При подорожінню-ж гіршого товару Анґлійці знова вертають до кращого, вміжчасі подешевівшого сорту.

При девалюації фунта штерлінґів, Европа майже перестала висилати товар до Анґлії і це викликало враження, що із за зменшення подачи ціни підуть в гору. Та холоднокровний Анґлієць не дав себе випровадити з рівноваги. Не стало товару з Европи — пішов в рух товар з Африки, Китаю і т. д.

Судячи по економічній політиці Анґлії, не можна на 1932 рік пророкувати добрих успіхів для експорту на тамошній ринок.

Австрія. Власна, хоч і побільшена продукція яєць в Австрії не криє внутрішнього запотребування. З огляду на велике зубожіння, вона імпортує лише найдешевший товар, а саме з Польщі, Угорщини та Південнославії. В останніх місяцях завдяки дозовим обмеженням імпорт до Австрії майже завмирає, а попадають сюди лише такі транспорти, яких не можна було хвилево вже нігде примістити. Як довго не будуть злагіднені девізові обмеження, так довго на австрийський ринок не можна буде покладати великих надій.

Бельґія — веде дуже екстензивну господарку в продуції яєць та за всяку ціну хоче удержатися, як доставець на кожний ринок. Завдяки доброму ґеографічному положенню (сусідство Франції й Німеччини) має змогу дуже свіжий товар доставляти кожного дня на

ринки збуту. Конкурує сильно з Данією і Голяндією. Через заборону привозу до Франції понесла поважні страти.

Б о л г а р і я — в 1931 р. збільшила експорт при великій поправі якости товару. Експортує в першій мірі до Німеччини; — страти не понесла. На будуче має добрі вигляди і стане дуже небезпечним конкурентом Польщі та Південнославії.

Д а н і я — стратила домінуюче значіння диктатора цін на всіх світових ринках. Конкуренції своїх суперників — Голяндії і Бельгії — не видержала. На англійському ринкові зійшла, як імпортер, на другий плян. Понесла в 1931 році діймаючі матеріяльні втрати. При кінці сезону переносить цілу свою експанзію на ринки Німеччини.

Е с т о н і я. Хотяй у відношенню до інших експортуючих країв вона не грає великої ролі, все таки слід занотувати збільшення експорту і поправу якости товару, чим Естонія дорівнує Данії, Голяндії і Бельгії. Правительство раціонально піклується годівлею дробу і в цьому відношенні слідні великі поступи. За 1931 р. Естонія понесла матеріяльні страти, одначе, як можна припускати, не надто великі.

Ф і н л я н д і я. Експорт невеликий, за те якостево — без заміту. Видно також велику і правильну піддержку з боку держави.

Ф р а н ц і я — старається побільшити власну продукцію яєць. В 1931 р. богато товару імпортовано з Польщі, одначе польський товар завів якостево і не був в силі впливати ні на ціни, ні заволодіти ринком. При кінці сезону Франція цілком несподівано завела реґляментацію довозу, чим викликала панічне занепокоєння цілої Европи, а вслід за тим великі страти для всіх европейських експортерів.

І т а л і я. З причини зменшення експорту власного товару, імпортує, в порівнанню з іншими роками, мало. При поправі власної продукції не виключений більший експорт, а вслід за тим більший імпорт дешевшого товару для покриття внутрішнього запотребування.

Г о л я н д і я. Завдяки праці кооперації вибилася на перше місце в Европі і здається перевищила Данію. Голяндське добре яйце знайдете в цілій Анґлії, Німеччині, та Франції.

Акуратністю і солідністю голяндських експортерів, а кооперативних зокрема завоювала Голяндія всі европейські ринки. Цього року понесла в експорті поважні страти, які, здається довго будуть відчувати всі голяндські експортери.

Н і м е ч ч и н а. Тяжке економічне положення Німеччини, безробіття і т. д. не залишилося без впливу і на торговлю яйцями. Протеґована, власна годівля курей заломилася на цілій лінії, бо кошти виживлення дробу не могли видержати конкуренції коштів в рільничих краях. З огляду на тяжке економічне положення, конкуренція яєць була мінімальна, а тому й ціни цілий рік були такі, що ніяк не могли відповідати нашому ринкові з огляду на високе мито, бо 25 н. м. від кожної скрині яєць, імпортованої з Польщі. Поза Польщею збували всі експортуючі краї Европи весь товар у Франції, а по замкненню французької границі та по девалюації фунта ринок німецький був стало перегсичений товаром, бо весь товар призначений до Франції опинився в Німеччині. На біжучий рік вигляди не рожеві.

П о л ь щ а — стратила дуже поважно на експорті і виекспортувала куди меньшу скількість яєць від попередніх років. Польський товар мусів боротися не лише з економічними перешкодами — але, що

більше, мусів направляти свою, може зі всіх найпоганішу, що до якости товару марку. В 1931 р. вспіли польські експортери дещо опанувати французький ринок, висилаючи туди коло 4000 вагонів, одначе якостево товар не відповідав вимогам, що спричинило не лише втрати для експортерів, але, що більше, французькі імпортери засипали міністерство торговлі скаргами на своїх доставців. Через мінімальний попит за польським товаром на всіх ринках, мусіли польські експортери всю надвишку з весняної продукції умістити в холодільнях і у вапні, яку продавали весною і зимою з кольосальними стратами.

Через цілий 1931 рік приватні експортери старалися обєднатися в пуль чи картель, що однак, завдяки кооперативним експортерам, не увінчалося успіхом. Можна припускати, що богато експортерів не буде в силі перенести дотеперішних страт і припинить частинно свою працю або замкне свої маґазини зовсім.

Поки що йдуть переговори про фузію деяких маґазинів.

Р а д я н щ и н а — в 1931 р. завела очікування імпортерів, щодо засипання Европи своїм товаром. Товару було не мало, але весною. Літом товар надходив не свіжий і не мав ніякого впливу на ринок. Ранньою осінню продавано холодільниковий товар головно в Німеччині і Анґлії. Склалося враження, що пляновані на Радянщині курячі ферми заломалися на цілій лінії і совіти перейдуть знова до індивідуальної продукції та хову худоби. Одним словом совіти як і в інших господарських ділянках так і в експорті яєць, залишаються весь час загадочним і таємничим сфінксом.

С к а н д и н а в с ь к і д е р ж а в и проявляють живу діяльність в плеканню курей і хто знає, чи з часом і вони не стануть небезпечним конкурентом дотеперішних експортуючих країн головно на анґлійському ринкові.

З а м о р с ь к і к р а ї, як: Китай, Мароко, Єгипт, Арґентина, полуднева Африка та Австралія доставили не мало товару до Европи, чим, розуміється, дуже погіршували і так вже жалюгідне становище европейського продуцента чи навіть експортера.

І. Мартюк.

Як Америка рятує упадаючий промисл. Недавно засновано в Америці т. зв. рятунковий трест з 2-ма міліярдами долярів для підтримання і оживлення господарського життя Сполучених Держав Півн. Америки. Трест вже розпочав діяльність з капіталом 500 міл. долярів з правом емісії облігацій на 1.500 міл. дол., які будуть уложені в федеральних банках.

Проектовані в той спосіб кредити будуть ужиті не на будову нових, тільки на урухомлення вже існуючих підприємств. Це для них свого рода мораторія, або відрочення дотеперішніх зобовязань.

Цілу акцію оздоровлення, яка має обняти весь край, заініціював теперішній президент держави, Гувер, і він є душею її. Які будуть її наслідки — покаже недалека будучність.

Тільки відомостей подає поки-що преса. Для всякого виринає загадкова проблема: з в і д к і л я в і з ь м е т ь с я в і д р а з у т и х п і в т о р а м і л і я р д а д о л я р і в, які мають бути знову кинені на грошовий ринок, як нова к р е д и т о в а і н ф л я ц і я, нова спроба „накорбовання продукції“? Обставина, що облігації на цю суму видані новозаснованим трестом мають бути закуплені державними банками Унії — вказує на те, що новий капітал прийде н а д і л і з ц ь о г о в л а с н е, д е р ж а в н о г о д ж е р е л а. Америка вступає отже на шлях, по якому весь час іде прим. хочби Польща: державного фінансування приватного промислу. Збанкрутований своєю господарністю промисл присисається до державного гроша. Очевидно, що в слід за тим може прийти, як і в Польщі, перебирання на державу

тих підприємств, які не будуть виплачувати своїх довгів. — Невиясненим поза тим всім питанням остає: звідкіля візьмуть федеральні банки названу велечезну суму? Чи не прийде до інфляції ібанкнотів (випуску понад законне покриття)?

Валютарна війна. До тревaючої здавна і щораз завзятішої митної та демпінґової війни між державами прилучилася ще друга війна: девізово-валютарна. На 28 европейських держав вже 16 ввело в останніх роках девізові обмеження. Вони полягають головно в тім, що закордонну валюту і девізи (векслі на заграничну валюту), коли приходить до краю, мусять бути передані державному, згл. державою вказаному банкові. Коли-ж хтось хоче придбати заграничну валюту (девізи) на сплату своїх заграничних зобов'язань (прим. імпортер за привезені товари), то він мусить по них звертатися до згаданої державної девізової централі. Централя-ж, має тенденцію приділювати як найменше девіз приватним фірмам і тим способом утруднювати їм довіз заграничного товару; нерозділену суму девіз держава задержує у своїм банку.

Так виглядає система девізових обмежень, яку завели вже між іншим також Чехословаччина і Австрія. І в Польщі вже роздаються голоси проурядових часописів за введення цієї нової форми господарської війни, як засобу для обмеження імпорту заграничних товарів та задержання в краю чужих валют. Очевидно, що це викличе ще сильнішу відплатну реакцію заграниці в напрямі утруднення до себе довозу товарів з Польщі (прим. свиней, масла, яєць, вугля, нафти, дерева і т. д.). Кожний бук має два кінці, як то вже виразно показала митна і демпінґова війна.

В Чехословаччині має бути заведена контроля над картелями і приватними (не державними) монополями. Чехословацький міністр справедливости д-р Майсснер випрацював, і віддав до парляменту проєкт закону про картелі та монополі. Після того проєкту нагляд над картелями має виконувати державна господарська комісія, голову якої на предложення уряду має іменувати президент держави. Що до членів комісії, то третина їх має припадати на міністерство, третина на кооперативи і фахові орґанізації, а третина на підприємців. Проєкт закону передбачує для картелів, діяльність яких буде розминатися з вимогами закону, ріжні кари як грошові, так вязницю. (ет.)

Загальне господарське положення Польщі в січні 1932 року, супроти минулих місяців змінилося на гірше. Хоч, — по даних Банку Господарства Краєвого — і наступила в цьому місяці деяка поправа на грошевому ринкові та зросли вкладки ощадности — однак стан кредитів підпав дальшому обмеженню в наслідок слабшого запотребування з боку підприємців на оборотові цілі. А упадок оборотів в промислі і торговлі та несприятливі умови збуту в свою чергу впливали дуже відємно на кредитовий ринок, погіршуючи і без того вже злий стан платности.

В положенню рільництва наступило ще гірше загострення, завдяки поновному загальному упадку цін на с.-г. продукти і маліючому вивозу. Знижка цін діткнула як ростинну, так і годівляну продукцію.

Краєва промислова продукція також відзначилася дуже сильним обмеженням під впливом з одного боку зменшуючогося краєвого збуту, і з другого боку, завдяки зростаючим вивозовим труднощам. У вугляному промислі застій, а збут вугля в краю і за кордоном зменшився на 20 проц. — Сильно зменшилося також запотребування і виріб нафтових перетворів. В інших пром. галузях, як: промисловостях залізній, цинковій, металево-машиновій, працювалося слабо, замовлення були недостаточні, збут малий.

Незначна поправа позначалася тільки у вовняному промислі, котрого фабрики працюють тепер над виробами літніх матерій. В деревному промислі виробництво зкурчилося, рівнож як і експорт. В інших пром. ділянках — хемічній, мінеральній, споживчій, сітуація на загал без більших змін, хоч ряд підприємств примушені були обмежити виробництво.

Торговельні обороти в краю по коротко триваючому оживленні знова зменшилися. Знизилася рівнож у вартости товарова виміна з закордоном, одначе надвишку привозу над вивозом затримано й далі, причому додатне сальдо торгов. білянсу за січень б. р. виносило 13 міл. злотих.

Зросло нарешті і безробіття, хоч і в меншому розмірі, ніж в попередніх місяцях. Зріст числа безробітних за цей місяць виносить понад 30 тис. осіб.

Дрібні факти. У лодзькому вовняному промислі обороти за 1931 рік впали, завдяки зменшенню консумції, по ріжних галузях в розмірі від 30 проц. до 50 проц.

Вивіз вугля з Польщі до Австрії впаде далі на $^1/_3$, завдяки новим рестрикціям заведеним від 15. лютня б. р., бо Австр. уряд зменшив приділ девіз для привозу вугля з Польщі із німецької частини Горішнього Шлеську на 40 проц., ц.-то з 300 тис. шв. франків на 180 шв. фр. тижнево.

Загрожений рівнож є вивіз вугля з Польщі до Латвії, котра дотеперішній привіз вугля з Польщі у висоті 28 проц. проектує знизити на 15 проц. при рівночаснім зниженні загального довозового контингенту вугля до 400 тис. тон. В наслідок цього довіз вугля Польщі впаде з 500 тис. тон до 60 тис. тон.

Вивіз збіж в січні б. р. зменшився, порівнюючи до січня 1931 р., дуже поважно і представляється так: пшениця 2.325 тон, жито 4.429 тон. За ост. 5 міс. госп. року: пшениця 9.988 тон, жито 45.598 тон. Найбільше діткнене упадком вивозу було жито.

Продажа цукру в краю виносила в січні б. р. 22,4 тис. тон супроти 24,2 тис. тон з грудня м. р., а за останні 4 міс. біжучої кампанії її упадок виносив 14 проц. Експорт цукру за тіж 4 міс. виносив 163,9 тис. тон супроти 187.1 тис. тон за тойже час м. року.

Ціни пшениці протягом січня б. р. впали, рівняючи до цін грудня м. р. на 1,55 зл. на 100 кґ. Ціни жита — на 1 зл. за 100 кґ., ціни ячменю — на 2 зл. і ціни вівса на 1 зл. за 100 кґ. супроти цін з грудня м. р. Головна причина упадку цін — велика подача збіж на ринку. Інтервенція Держ. Збіж. Закладів, не роспоряджаючих великою іклькістю грошев. засобів, поминула без впливу, не будучи в стані затримати ціни на рівні попереднього місяця.

Для безрог січень б. р. приніс дальшу знижку цін до висоти 1 зл. на 1 кґ. живої ваги.

Ціни рогатої худоби в січні б. р. рівнож. знижкували: у відношенні до грудня м. р. ціна 1 кґ. жив. ваги коров впала пересічно на 30 ґр., волів — на 20 ґр., телят — на 20 ґр.

Нова польська економічна станиця в Галичині. Біля залізничого двірця у Сокалі, вибудовано в літі й осені 1931-го року великий на 120 ваґонів збіжа, елеватор (четвертий в Польщі, а перший в Галичині) заходом „Товажиства Рольнічеґо“ (дідичів) Сокальщини, а за гроші „Банку Польського“.

Дня 30-го січня ц. р. відбулося його посвячення. Зїхалося чимало представників господарського світа (поляків очевидно). З наших брали участь о. дек. Степан Ничай та дир. Кооп. Союзу Василь Чарнецький. Промовляв якийсь „українець“, селянин із Горохівщини. („Свобода“).

Зі всього видно, що елеватор буде служити скріпленню польської економіки і госп. експанзії на наших землях. Побудовано його на суспільні гроші — а віддано в ужиток товариству польських дідичів.

З ПРЕСИ.

„Змагання“, місцевий сокальський двотижневик присвячений суспільним справам, приносить в ч. 2. за 1932 р. дві цікаві статті засадничого, загального значіння. Др. Р. Перфецький закликає весь наш суспільний загал піти „новими шляхами“, якими є передовсім: „найбільша самодіяльність нашого селянського і міщансько-робітничого активу“. „Ми селянська нація, подібно як Болгари. Так, як у них так і в нас від сили, зорґанізованости та самодіяльности нашого селянського активу залежить доля нашого народу“. Автор правильно кладе натиск на те, щоби наш актив на місцях „сам, без зовнішної помочі, привчився виконувати доручені йому повітовими і краєвими централями діла, виявляв сам з себе потрібну ініціятиву і самодіяльність, а згадані централі, щоб були для нього лише орґанами установлюючими пляни праці і реґулюючими та контролюючими його працю по місцях. Наш селянський і міщанський актив мусить подбати

про те, щоби зник цей стан, що по наших низових орґанізаціях без інструктора, люстратора чи ревізора з повітових чи краєвих централь не ведеться як слід ділових книг по кооперативах, а про інші культурні і господарські орґанізації і не згадувати. Без цеї зовнішної помочі не виконується ще як слід намічених централями, або ухвалених анкетами чи зборами плянів праці, а самодіяльної ініціятиви при переводженню сих плянів обмаль.“ (Підчеркнення наші. — Ред.)

Не можна не привитати цілим серцем цих розумних слів, які посувають вперед дискусію про причини застою у нашій суспільній орґанізаційній роботі.

А. Хрущ в статті „За кооперативне виховання“, порушує теж величезної ваги справу, у нас на жаль сильно занедбану:

„Кооперація поза витворенням матеріяльних цінностей має передовсім виховати широкі народні маси в кооп. дусі і тут її головне завдання. Цінністю її не є сотка чи тисячі власного капіталу, не гріш як такий, а кооперативно свідомі маси. Зі свідомістю прийдуть на чергу і капітали як такі. Цим саме засобом кооп. створить кращий сусп. лад і визволить широкі селянські маси від визиску і лихви.“

„Живого слова треба на село і то не доривочно — десь-колись, при нагоді голошеного, а постійного, переконуючого, опертого на живих примірах буденного життя селянина — такого слова, яке промовилоби до його переконання і утвердило в нім потребу ступати по цім шляху, який намічує йому кооперація. — Не шумних фраз, не вічевих промов, акторських мін і патосу, — бо це збудить лише соломяний вогонь, який в зіткненню з буденними турботами слухачів погасне — а простих, щирих дружньо висказаних постійних рад і переконання треба для селянина.“

Дійсно глибокі слова. Якже автор радить йти до цієї мети? На його думку таким живим пропаґатором кооперативних ідеалів на місцях має бути той кооп. персонал, що щоденно стикається з масою — кооп. крамар, молочар, взагалі службовик. Тому на виховання цього людського матеріялу в кооп. дусі треба звернути тепер всю увагу як повітових, так і краєвих централь. На цю ціль не вільно жаліти ніякої жертви! Притім треба подбати і про краще матеріяльне забезпечення цих людей.

„На жаль, пише вкінці автор, у нас (в Сокальщині? — Ред.) майже нічого в цім напрямі не робиться. Ні наради крамарів, ні курсу для них, ні добору сил крамарських, одним словом нічого.“ „Нехай черговим кличем для нас буде клич: „курси для крамарів!“

В 3. ч. цьогож часопису той самий автор розвиває далі думки про чергові питання нашого суспільного будівництва, з тим самим глибшим підходом до справи. Автор вміє узагальнювати щоденні обсервації. Цим разом розходиться про ролю у нас інтеліґенції, серед змінених нових умов. Автор констатує відрадний факт, що на селі у нас появився вже чималий свій селянський культурно-суспільницький актив, який сам уже перебирає в свої руки провід в суспільній роботі навіть в повітовім масштабі. В звязку з тим міняється роля інтеліґенції, яка досі вважалася природнім лідером всіх форм суспільного руху. Її положення зачинає бути неясне, а часто на цьому ґрунті виростає неоправдане бажання протиставитися селянському активові. Автор зовсім слушно стає на погляд, що „треба служити їм, селянам) щирою порадою, відбувати з ними часті наради і засідаючи враз з ними в управах даних установ з особливою доброжичливостю помаґати їм в самостійнім веденню справ, підпирати їх ініціятиву, піддавати корисні думки, будити самодіяльність і охоту до творчої праці, бути вибачливим і держачися умисно в тіни (підкр. наше — Ред.), з тим більшим успіхом виховувати кадри самостійно думаючих одиниць селян чи міщан“.

Автор свідомий того, що „ми в новій фазі нашої громадської праці“. Автор звертається і до активних селян з порадою, щоби не кермувалися засадничим недовірям до всеї інтеліґенції, стараючися придбати собі поміч і співпрацю дійсно активної частини інтеліґенції, як в проводі місцевих, так і повітових установ.

Видає: Ревізійний Союз Українських Кооператив.
За редакцію відповідає: д-р Карло Коберський.

Друкарня Вид. С-ки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.